

מצורים ומכתבים

BRITISH MUSEUM

מאמרים

דרשת בר-המצוה

בס"ד. כ"ט אלול תשי"ב, ערב ראש השנה תשי"ג, פקקו"ת ירושלים תובב"א.

ערכין י"ח: ת"ר שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת כולן מעת לעת, בקדשים מנלן אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא כבש בן שנתו, שנתו שלו ולא של מנין עולם. שם בתוס' הקשה הר"י שמואל בן הר"י אלחנן ל"ל קרא תיפוק ליה מסברא דאלת"ה היאך נמצא תמידין כשרין לר"ה, שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן ב' שנים הוא ואנו כבש בן שנה בעינן לתמידין, ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא. וקשה דאמאי לא הקשו דאם נולד בר"ה א"א כלל להקריבו בו ביום כיון דצריך ביקור ד' ימים קודם שחיטתו ואם לא ביקרו מעכב בעצם הקרבן והוי פסול, וכבר הקשו קושיא זו מכ"ק סבא זצ"ל בספרו משפט כהן סי' קכ"ג, ותירץ כיון דגוזה"כ דביקור מפסח מצרים ילפינן, כדתניא שם י"ג: בן בג בג אומר מנין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה ת"ל תשמרו להקריב לי במועדו ולהלך הוא אומר, והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש, מה להלך טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, י"ל דדוקא אם נולד כבר, שראוי ליפול בו מום גם בידי אדם, על זה בא החיוב לביקור ד' ימים, אבל כל זמן שהוא משומר במעי אמו לא חשה תורה כלל שיוולד בו מום, וא"כ כיון שבפסח מצרים אמרה תורה ויקחו להם שה היה מוכרח להיות כבר נולד מבעשור, ויש בו חשש של מומין הבאים בידי אדם, מזה ילפינן דבעי ביקור ג"כ בתמיד בכה"ג כשיהי' נולד, ויהי' עלול למומין שבידי אדם, אבל אם נאמר שכשר מצד מחוסר זמן, גם אם נולד בו ביום, אז ודאי אין לך ביקור יותר גדול מזה, שהוא שמור מכל מום במעי אמו, ולא מצינו שחששה התורה שמא נולד במומו, שהוא מקרה רחוק, וע"ז ודאי סגי

הביקור שלפני השחיטה. וראיתי מעירין על דברי סבא הרב זיע"א * דבכל בע"ח הנאכלין יש חשש דדלימא טריפה הוא, ובקדשים להקרבה יש חשש נוסף דילמא בע"מ הוא, וההיתר לאכילה הוא משום דאזלינן בתר רובא, ולענין חשש מום גבי הקרבה גלי קרא דבעינן ביקור, הרי דלענין חשש מום דהקרבה לא סמכינן ארובא, ומעתה נידון מוע"ז, דמכיון דלענין חשש טריפה אי לאו דסמכינן ארובא היינו חוששין גם לטריפות דקודם שנולדה כדמוכח מהא דיליף (חולין י"א) דאזלינן בתר רובא מפסח דניחוש שמא ניקב קרום של מוח, ואם דלטריפות של קודם שנולד אין לחוש, מאי ראי' היא דאזלינן בתר רובא, ודילמא הפסח כשר משום דאוקמיה אחזקתי' שלא נטרף משנולד, א"כ מעתה דון מיניה דה"ה לענין ביקור, מכיון דגלי קרא דבזה לא סמכינן ארובא יש לחוש שמא הומם קודם שנולד, דמה לי חשש טריפות ומה לי חשש מום, דבלי רוב חוששין גם לקודם שנולד. ונראה לומר בבירור דברי הרב, דהביקור ד' ימים לפני השחיטה, אינו לברר אם יש בו מום, והבירור הזה מעכב דאם לא בירר לא סמכינן ארובא, דאי משום בירור המום, ודאי בדיעבד בלא בירור, סמכינן ארובא ככל דיני התורה, אלא הדין של ביקור ד' ימים לפני השחיטה הוא לשמירה שלא יהו בו מומין, כדכתיב תשמרו וילפינן מפסח מצרים ששמירה הוא ד' ימים קודם, וכיון שהשמירה היא להבא לא שייך בזה ללכת אחר הרוב, שזה שייך רק בבירור ענין וכשלא נתברר אזלינן אחר הרוב, ולא כשיש על הקרבן דין של שמירה, והשמירה לא נתקיימה, ואין דמיון לדין ביקור ד' ימים ממומין, שהפירוש הוא שלא יהו מומין, לדין הטריפות בכל הדברים הנאכלים, ששם הוא לבירור מציאות שישנה, ובמקום שאי אפשר לברר סמכינן ארובא. וזה מה שמתרץ הרב זצ"ל, כיון שדין שמירה הוא שלא יהו מומין וילפינן מפסח מצרים, זהו רק בדבר שנולד, כמו שם השה, שאיננו רק בנולד, ולא בדבר שלא נולד עדיין, שהוא שמור מכל מום במעי אמו, ואי משום שמא נולד במומו ע"ז ודאי סגי הביקור שלפני השחיטה, ושפיר אפשר למצוא תמיד בן שנתו בר"ה בנולד בו ביום. ובלשונו הטהור של הרמב"ם ז"ל הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ט, מבואר כדברינו שהד' ימים הם משום הכנה להקרבה, ולא משום בדיקת המומין, וזה לשונו: אין פוחתין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש, ויהיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים. מתחיל לכתוב כלשון המשנה "מבוקרין" וממשיך לפרש ויהיו

* בהסכמת הגאון הרב צבי פסח פראנק (שליט"א) [וצ"ל] לספר "תורת-הלוי" על ספר "החנוך" לגיסי הרב מרדכי יהודה הלוי פרום גי"ו, הערה ג'.

"מוכנין", ולמה לא כתב כתחילת לשונו "ויהיו מבוקרין"? זהו משום שרוצה לבאר לנו שהד' ימים לא היו משום בדיקה, אלא משום הכנה ומשמרת לקרבן, ומדוייק לשונו הטהור, ואע"פ שהיו מבקרין אותו מתחילה לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות, משנה מלשון המשנה תמיד פ"ג אע"פ שהוא מבוקר מבערב מבקרין אותו לאור אבוקות, שהיה מקום לחשוב ולומר כפי לשון המשנה שהולכין ומבקרין כל ד' הימים ומשום זה מבוקר הוא מבערב, ואין הדבר כן, שכל הד' ימים מפשפשיין כדי שלא יהא בו מום, אלא שהפירוש הוא, אע"פ שביקרו אותו מבערב, כלומר מקרוב בזמן מפשפשיין אותו מיד קודם השחיטה, לבאר את זה משנה וכותב אע"פ שהיו מבקרין אותו מתחילה, במקום שבמשנה כתוב, אע"פ שהוא מבוקר מבערב, וממשיך, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה, לומר שלא היו פשפשיין בד' הימים, רק מתחילה, וקודם סמוך לפני השחיטה, והד' ימים הם משום הכנה, ודעתו של הרב ז"ל היא, שזהו רק בדבר שנולד כבר שעלול להתהוות בו מום, יש דין של משמרת שלא יפגע ויצא מהכשרו לקרבן, ולא בדבר שלא נולד, שאין לך ביקור יותר גדול מזה שהוא שמור מכל מום במעי אמו.

ביסוד זה ששמירה, המובן הוא להכנה וכבוד, יש ליישב סוגיין במנחות בדין הנחת תפילין בלילה, ופסק הר"מ בזה, איתא במנחות ל"ו: אמר ר' אלעזר כל המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה, ור' יוחנן אמר עובר בלאו, לימא בר' אבין אמר ר' אילעא קא מיפלגי, דאמר ר' אבין א"ר אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, דמר אית ליה דר' אבין ומר לית ליה דר' אבין, לא אכולי עלמא אית להו דר' אבין א"ר אילעא והכא בהא קמיפלגי, מר סבר השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה, ומר סבר השמר דעשה נמי לאו, וקשה לכאורה, כיון שר' אלעזר ור' יוחנן סוברים דלילה לאו זמן תפילין, א"כ סוברים כר' יוסי הגלילי שאומר ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה שבחוקת תפילין הכתוב מדבר, וכמו שממעטין מימים ולא לילות לאפוקי לילה, כך ממעטין מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים, וא"כ היה צריך לעבור בעשה או בלאו גם במניח תפילין בשבת ויום טוב, וגם הר"מ בפסקיו כותב וז"ל: וכל המניח תפילין לכתחילה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החוקה הזאת וגו' מימים ימימה, ע"כ, וקשה, כיון שהוא פוסק וכותב שחוקה זו היא מצות תפילין, כר' יוסי הגלילי, א"כ גם שבתות וימים טובים הם בשמירת החוקה, ולמה לא מזכיר דין העברת הלאו גם במניח בשבת ויום טוב, ויש לדקדק

על הר"מ מה שכותב וכן שבתות ויו"ט אינן זמן תפילין שנאמר והיה לאות
 ושבתות וימים טובים הן עצמן אות, שלמוד זה הוא לר"ע שאומר בחוקת פסח
 הכתוב מדבר, כבר עומד ע"ז הכ"מ, ואומר דפסקינן כר"י הגלילי דלילה לאו זמן
 תפילין כיון דרוב החכמים סוברים ככה ואין הלכה כר"ע מחבריו, אבל בהלמוד
 למעט שבת ויו"ט שנחלקו ר"י הגלילי ור"ע, הלכה כר"ע מחברו. ובעל ה"שאגת
 אריה" מוכיח שיהי' נפקותא בין הלמודים שאליבא דר"י הגלילי יהי' איסור
 בהנחת תפילין בשבת ויום טוב, כמו בלילה, משום ושמרת, משא"כ כשממעטין
 משום והיה לאות יצאו אלו שהן עצמן אות, אבל מלשון הר"מ שכולל ואומר
 וכן שבתות וימים טובים, משמע שגם בשוי"ט הוא אותו הדין כמו בלילה וממעט
 בדין החוקה שיום ולא לילה ומימים ולא כל ימים, ומה שמוסיף שנאמר והיה
 לאות וכו' מפני שגם לר"י הגלילי צריך לסמוך על דרשה זו, כדברי התוס'
 עירובין צ"ו, משום שחוקת התפילין מצווה על שמירה שביום ולא בלילה משום
 חשיבות היום, ומהיכי תיתי נוציא שוי"ט, הלא חשיבותן יותר משאר ימים,
 אלא ודאי כר"ע, משום דאין צריכין אות, ומוציאין מימים ולא כל ימים, אלו
 שוי"ט שאינן צריכין אות, והשמירה היא על חיוב התפילין שיהי' מחובב ומכובד
 מתוך זה דינן שיהיו דוקא ביום משום חשיבות היום, אבל אין לומר שחסר
 הערכה וחשיבות של שמירה אם לא יניחוהו בשוי"ט, דהימים הללו עוד חשובין
 יותר משאר ימים, והאיסור בהן להניח תפילין, איננו משום שמירת החוקה של
 תפילין, אלא שלא יזולול האות שלהן, כלשון המחבר. ומיושב שפיר מחלוקת
 ר"א ור"י, דוקא במניח אחר ששקעה החמה, וכך פסקו של הר"מ כר"י שעובר
 בלאו דוקא במניח אחר ששקעה החמה, ולא במניח בשוי"ט, ועם זה תתישב גם
 גם קושית השאג"א למה לא לוקין על לאו זה, שבמנין חייבי מלקיות שבר"מ
 לא מביא לאו זה, וגם למה לא מביא את הלאו הזה במנין המצוות בכלל, כיון
 שבררנו שכל תוכן האזהרה בשמירה, הוא בחיוב המצוה וקיומה, שתיעשה בשלמות
 ההידור והכבוד כדינה, וכשעושין אותה שלא בהגדרותיה הדרושים, יוצא שלא
 נעשית בשמירה, ועובר על דין השמירה של המצוה, נמצא כשמניח תפילין
 בלילה, אין האיסור בהקום ועשה של ההנחה, אלא בביטול הערך של ההנחה
 רק ביום, נמצא שהלאו איננו בהמעשה, אלא מתוך הפעולה נקבע עליו אי ציות
 לאזהרת השמירה, והוי לאו שאין בו מעשה, ולא קשה למה איננו במנין המצוות,
 שהשמירה איננה דבר לחוד בהמצוה, אלא נוסף בעצם המצוה, ולא הניח משום
 זה מצוה מפורטת שהוא לא מצווה לעשות מעשה מיוחד שיהא מצות עשה, ולא

יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהא מצות לא תעשה. ולא קשה מקוצץ בהרתו. שנמצא במנין המצוות וגם לוקין עליו. משום הלאו דהשמר בנגע הצרעת. דשם אזהרת השמירה במעשה קציצת הבהרת, והוי מעשה לחוד, ונכון להמנות במנין המצוות וגם ללקות עליו.

במדרש, בכל המוספין נאמר והקרבתם ובר"ה נאמר ועשיתם, לומר שהאדם בעצמו ישים עצמו קרבן. בעטרת זקנים מובא משום זה נהוג אצלנו שלכה"פ ארבעה ימים לפני ר"ה עומדים לסליחות, כמו בקרבן שצריך ארבעה ימים לביקור, לפשפש במעשים לפני יום הדין ארבעה ימים, עיקר הדין של ביקור הוא בקרבן תמיד שנאמר בו תשמרו להקריב, והשמירה היא מיוחדת להחשיב את ההקרבה כמו שבררנו, וכן בכל מקום שהודגש בשמירה הוא משום החשיבות המיוחדת, לכן בתפילין שכל התורה הוקשה להן כמ"ש: למען תהי' תורת ה' בפיך, נאמר עליהן ושמרת, וכשהאדם הוא במצב זה בראש השנה, היום שכל בני האדם עוברים לפני הקב"ה וזהו הדין, חשיבות זו מצריכה לו ודאי שמירה, התחשבות וביקור ממומין לפני כניסתו לפני מלך מלכי המלכים, כקרבן תמיד ולא כסתם קרבן אחר, וביחוד כשהאדם הוא בארץ ישראל, שעיני השם בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, הראש היסוד ולתמיד, זקוקים ודאי לביקור, הביקור שהוא משום שמירה תמידית להאדם באשר הוא אדם, וסגולת האדם באשר הוא בן אברהם יצחק ויעקב ומקבל התורה, יושב בחבל נחלתו סגולת העולם. ב"ה שהחיינו וקימנו והגיענו ליום הזה, ברוכים הורי שגדלוני ושמרוני עד היום, זכותי להיות מעוטר בשם סבי הקדוש, ויעלה זכרוני לטובה להיות לי לב משכיל להבין תורה ודעת חכמה בעצמת חיים ושלום, אכ"ר.

העולם נברא בשביל ישראל, לא בשביל פרטים שבישראל אלא בשביל כולם. כל בני אברהם יצחק ויעקב, כל תולדות האבות נחשבים כגוף אחד. בריאה שלמה שבה בחר הקב"ה להיות לז' לעם סגולה מכל העמים. בכלל ישראל יש דרגות שונות של שלמות, הנקבעת לפי התקשרותו של האדם לתורה, לגדולי התורה ולצדיקי עולם שנחשבים ללבה של האומה. כל כמה שהאדם קשור יותר ללב, למהלך הדם הפועל אצלו — הוא יותר בחיות ושלמות.

האדם הישראלי

א. תכליתו ושלמותו של האדם נכתרת בקיימו את התורה ומצוותיה. לכן הוגדרו עמי הארצות שבישראל כאבר המדולדל, מפני שמרוחק ממקור החיים הישראליים, נעדרת ממנו השלמות, אבד יעודו בחיים, כל מעשיו אינם בדרכים הנכונות אלא בדרכים פסולות המנוגדות לדרכי התורה. והתרופה הנתונה לו היא, לשוב ולהתקרב לתורה ולקנות לעצמו את קניני השלמות, ואז יהיה שלם.

ענין זה מרומז במעשה בריאת העולם כד"ה: "זה ספר תולדות האדם ביום ברא אלהים אדם זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, א), ואמרו ש"מי שאין לו אשה אינו אדם". בזמן שהזכר שהוא חסר משתלם בלקחו את הנקבה הריהו בשלמות, כך הקב"ה ברא את כל הנבראים בחסרונם ויחד עם זאת תקונם — המשלימים. "בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי". כך בישראל, בכל הדורות היו ירידות וחסרונות, אבל תמיד היו גדולי תורה בתוכם, כי התורה לא עזבה את ישראל.

כמו כן, ישנה מצוה להשלים את חסרון האחרים היורדים מהפסים. המצוה מוטלת לבנות את הגוף, לחזקו ולאמצו. האדם בעת יציאתו לאויר העולם הנו ריק ללא כל ידיעה, כי מלאך בא וסוטר על פניו ומשכח את תורתו, ונשאר התינוק ככלי שצריך למלאותו. זו חובתו של האדם ליגע ולמלא את הכלי, לפאר ולהשלים את החסר, לשלול את העדר מתוכו ולרכוש את השלמות, שהיא התורה, "אל תקרי מורשה אלא מאורסה".

האדם כשמתחפה בשלם לבשר אחד שהשכינה שורה עליו, שדרכיו דרכי נועם לו ולעולם. התורה היא כנקבה "תורת ה' תמימה משיבת נפש", התורה משלימה ומשיבה את נפשו של האדם, ומעלה את נפשו לדרגת נפש שכלית זכה. זהו זיווגו של בן ישראל, זהו ה"עזר כנגדו". אין האדם יכול להיות ללא דרכי הוראה, ללא מבוא לקרבת האלהים, "ישראל ואורייתא וקובה" חד הוא". לחינוכותו של האדם היא התורה ומצוותיה, "לא טוב היות האדם לבדו", על כן חבר הבורא לאדם את האשה לעזרתו, לטובתו, ו"אין טוב אלא תורה" שהיא הטוב המוחלט. בזמן שאדם מקבל את הטוב החסר לו, הריהו מאושר. כקנין של "כי יקח איש אשה" כן קנין התורה, לקנות את התורה שתהא שלו "ובתורתו יהגה יומם ולילה", בארבעים ושמונה דברים שקבעו רז"ל לקנית התורה, הוא מציב את הקרקע שיוכל לבנות עליו הבנין.

רז"ל אשר הם חלק התורה וממשיכיה, "על פי התורה אשר יורוך", הם היודעים והיכולים להורות את הדברים שהתורה גקנית בהם, שבהם יכול הוא להשתלם, שקידושיו יהיו כדת משה וישראל. הוראותיהם קובעות לכל הדורות הבאים אחריו, הפירות היוצאים ממנו, "כי האדם עץ השדה", יהיו כמותו, טעם הפרי כטעם העץ, שאם ח"ו ימצא רקבון בעץ, בגזעו, מיד כל העץ נובל. האדם חייב להיות "כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו". וכידוע גם העצים והאילנות מורכבים מזכר ונקבה כנ"ל, וכשהזכר מושרש בנקבה, רק אז הוא נותן פרותיו. "עץ חיים היא", האדם המחובר לתורה הריהו כעץ שפרותיו טובים ותוצאותיו כמוהו, "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", הצדיק הוא הטוב המוחלט, ממילא גם תוצאותיו הם בהכרח כמוהו, פירות עדין הנאכלים בשלים — זהו החי בשלמות.

"כל הלומד תורה מעוני וגו'", עוני הוא ההיפך מאושר של תורה, מהרחבת הדעת, משמחת החיים, ממש עוני "מך מערכו", בבן ישראל כזה יש מצוה לתמוך בו, "די מחסורו אשר יחסר לו", "לו" זו אשתו, כמו שנאמר "אעשה לו עזר כנגדו", מכאן אנו רואים שהדבר הראשון שחסר לעני, זו אשתו, ש"אין אשה מתה אלא לבעלה", שהתורה נבראה בשביל ישראל.

התורה היא לא כחכמות החזוניות, "יש חכמה בגוים תאמין, יש תורה בגוים אל תאמין". התורה ניתנה בארבעים יום כבת פלוני לפלוני, לפלוני הידוע, שהם ראויים לתורה, ואם ח"ו מרפים ישראל ידיהם מהתורה, הם מעליבים אותה ככלה בבית אביה, ויוצאת בת קול מהר חורב ומכרות "אוי להם לבנים

מעלבונה של תורה". לתורה אין צורך בשבחים, כמות שהיא כך צריכים לחבק ולנשק, לרקוד, לגיל ולהביע את השמחה בכל חלקי הגוף, בבחינת "כל עצמותי תאמרנה", הכל מלא חיות.

"והאדם ידע את חוה אשתו וגו' ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי" כשהאדם הכיר את אשתו קרא לה חוה, השם מאפיין את עצמיות תכנה ומהותה, חוה "אם כל חי". כמו כן התורה היא כאם כל חי, ו"חביבין ישראל שנתנה להם כלי חמדה", בתורה ישנה חביבות כאם לבנה, מורת דרך ומאירת הפנים. ישראל חובתו לידע את קשורו לתורה, "הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו", "על מה אבדה הארץ על עזבם תורתי", כשלא מעריכים את התורה כראוי ואף עוזבים אותה, מיד מתקוממת הארץ, ביתם ומקומם של ישראל. אבל כששומרים את התורה, לבסוף מגיע היקר והיראה למי שנתן את התורה, פירוש, תפיסה קדושה לתורה ולא שטחית. והחובה להודיע לתועי לב מה היא התועלת שבתורה שבפנימיותה, "כולך יפה רעיתי", "חוט של חסד", תורת חסד.

בזמן שמאחים את הקרע, מחברים את הכל לאגודה שלמה, לשם עשית רצונו יתברך בלב שלם, שידעו שהלב חייב להיות שלם שב אל קונו, ואז הם אגודה אחת שתביא הגאולה.

כשם שפירוד ישראל מארצו מעכב את הגאולה, כך פירוד ישראל מתורתו ומהארתה, מעכבת. ולכן חובה ללמד את התורה, לבנות ערים נשמות, להאיר את החשוד, בחנוך דור נאמן לארצו ולתורתו. יש שביכולתנו למשוך בתפקידי זיווג של בני ישראל גוער רב, לתורה ומצוותיה, לקרבם כמה שאפשר שיהיו מחוברים כהלכה.

ב.

המהר"ל אומר: "נואף אשה חסר לב", זה הלומד תורה לפרקים. שהופך את קביעות התורה, שהיא כאשתו המשלמת את האדם, למקריות, אינו מרגיש את מציאותו ללמוד. ולכן נקרא "חסר לב", אין לבו שלם, כי נעדרת ממנו השלמות שהתורה מקנה לאדם. כל אדם שאין לו אשה, אינו אדם. ובמדרש, אינו אדם שלם. שמו של אדם מורה על השלמות, שנוי השם הוא אחד משלשה דברים שמקריעין גזר דינו של אדם. שבזמן שחטא פגם בשמו, ועכשיו שמשנה את שמו הריהו כאדם אחר, בריה חדשה. וכן כל זמן שאין לו אשה, אינו בריה שלמה. אנוש שמתקן ומשלים את עצמו בדרך ה', גקרא בריה חדשה שלמה, אדם.

"אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם", ישראל שהזדווגו עם התורה זה עצם אישיותם, ישראל קבלו בלב שלם במעמד הר סיני את התורה, הם הראויים לשם אדם, לדרגת קדושה. שכל הקדוש יותר, נמצא במרחק רב יותר מהטומאה, שם אדם נקרא דוקא למי שהוא מושלם. "אדם כי ימות באהל", ישראל ולא עכו"ם, כח טומאת אהל גזרה התורה דוקא על אדם שהוא בעל המעלה העליונה וקדושה, ולא על עכו"ם שחסרים במעלתם ובסגולתם, "אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה", האדם מישראל ששייך לתורה, שמושבע ועומד, חייב לקבל את התורה באהל. כי כשם שבכוחו לטמא את האהל, כך בכוחו לקבל את התורה באהל. "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".

"ויעקב איש תם ישב אהלים", תרגם אונקלוס: "ויעקב גבר שלים משמש בבית אלפנא". יעקב בחיר האבות, נקרא שלם בהיותו קבוע באהלים, לומד תורה. "אבות קיימו כל התורה". האהל הוא מקום מצומצם, ארבע על ארבע שקונות חופתו וכניסתו של אדם לעולמו הקטן. איש קונה את האשה בביאה שכל כונתו לקיים העולם, "לשבת יצרה", להקים דור ישרים. אדם נכנס לחופה לקנות בדרך זו את אשתו, זו אחד הדרכים שבהם מתקשרים אדם ואשתו. חובה על האדם "לאהוב את אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו". וכן האדם הלומד צריכה להיות בלבו אהבה עזה לתורה "כגופו", "לא על הלהם לבדו יחיה האדם כי אם על כל מוצא פי ה'", החיות האמיתית היא ממקור התורה, בהכרח שאהבה לתורה צריכה להיות כגופו. מן הנמנע להתגאות בעולם ולפסוע בחיים ללא אורח חיים, התורה היא מציאותנו, ולכן חובה עלינו להשתדל לקיים אותה באהבה, כאשתו של אדם. לא כחבור סתמי בין איש לאשתו, חבור חמרי, שטחי. אלא כחבור של מצוה, אהבת המצוה ואהות הזיווג. וכן בתורה ובמצוות חובה לכבדן יותר מגופו, "שכל המכבד את התורה — גופו מכובד", כי "אין כבוד אלא תורה". ואדם היודע להוקיר את התורה כי היא כתר לראשו, התורה משלימתו בכתר תורה ובכתר שם-טוב, גופו מתכבד בכבוד אמיתי, "וכל הבורח מפני הכבוד, הכבוד רודף אחריו". כי האדם המגיע לדרגת הבנה כי הכבוד הבל הוא, "וכשאני לעצמי מה אני", הכבוד האמיתי הוא התורה, שאין כבוד כתורה, רודף אחריו שנאמר "כבוד חכמים ינחלו", וגופו מתכבד בעוה"ז. וכל זה בגלל קישורו בתורה, וקנייתו אותה כאשה. "מצא אשה מצא טוב", כשיגיעים בתורה מוצאים את החסר, את האבדה, את הטוב. כמו שאומ' בעלי הגימט' "נכנס יין יצא סוד", יין בגימט' ע' וסוד בגימט' ע'. כמ"כ כשאדם נכנס בתורה, יצא טוב.

האדם הוא בגדר עולם-קטן, "ויצר אלהים את האדם", אלו ישראל. ישראל הם עולם בפני עצמו. ישראל מובדלים מכל האומות, הם התרומה הקדושה. "בני בכורי ישראל", להם ראויה התורה שהיא ספר הספרים, יסוד היסודות. כשישראל קבלו את התורה, השלימו את צורתם. "בצלם אלהים עשה את האדם". באדם יש כוחות להקים עולמות ולהחריבן, כך ישראל שקבלו את התורה בשלמות נשלמו להקרא אדם שלם, וביכלתם להקים עולמות ולהחריבן. ו"כל מי שאינו נושא אשה, כאילו שופך דמים", ראשית חכמה כשאדם מגיע לכלל בר דעת, בר חיובין, נצטוו ע"י התורה להשלים את עצמו להיות ראוי לשם אדם, שמחובתו לשאת את התורה. ובוהו מתבאר הענין, שאילו לא היו ישראל נושאים בעול תורה, היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, ועכשיו שקבלנו את התורה, יש עלינו חובה יותר מכל בריה בעולם, לשמור עולמנו שלא יחזור לתוהו ובוהו.

התורה נמשלת לאשה הגונה המרחקת מבעלה אשה זרה, ויש לפעמים אדם המראה את עצמו נוהה אחרי תורות ומחשבות זרות, וזהו בגדר אשה זרה, "כי ימצא בה ערות דבר", ואז כמובן אין התאמה ביניהם ומצווה לגרש ולהפריד, כי אדם אינו יכול להחבר לדבר שיש בו חסרון, כי חצי וחצי מהוים שלם, אבל אם החצי האחד פגום, גורם לחלק המאחד לבל יקיה שלם, ולכן האדם יכול להתקשר עם אשה רק בזמן שהיא משלימה אותו, וכן התורה נקראת תמימה, ואם יש באדם ערכוביאי של חושך ושקר, אין זו התורה האמיתית, אלא סלוף דברי ה', שהם דרך החיים.

הוא מילך להחבר ע"י הנה ג. והוא יצא את העולם ביהו חזק

"בעל אבידה מחזר אחר אבדתו". אדם שאבד ממנו חפץ כלשהו, הריהו חסר, וכאשר הוא מוצא את החפץ, הריהו שמח בהשלמת החסרון. כך האשה שלוקחה מאדם, והיא צלע מצלעותיה, וכשמזדווגים הריהם מתחברים לבשר אחד, באותה שעה האדם מוצא את אבדתו, משלים את חסרונו ושמח בחלקו. האדם היוצא לאויר העולם נברא כדי לעמול ולהחזיר את אבדתו, דהיינו תורתו, וכל אחד רוכש את קנינו הוא בתורה.

ישראל ואורייתא חד הוא, מרועה אחד נתנו, וזהו "טובים השנים מן האחד" שישאל הוכר והתורה הנקבה טובים הם. וכל הטוב בא מן האחד שהוא הקב"ה (עיי' פרש"י יום אחד). טובים אלו ישראל, שנאמר: "הטיבה ה' לטובים" שהם מחוברים ועושי' רצון קונם. ר"י אומר: טובים השנים, איש ואשתו, מן האחד, זה לעצמו וזה לעצמו. עצם הבדידות היא חסרון, ולכן, "ההולך בדרך ואין אתו

לויה, יעסוק בתורה". כי בזמן שהוא מתעסק בתורה הוא נשלם, "בעדנא דעסיק קא מצלא".

האדם הישראלי שחובק את התורה, הריהו מתעסק בה כל חייו, ולאורה הוא הולך. לכן יש לו הצלה, משום שהוא שלם, וכל אדם שהוא שלם הוא משומר, "שומר מצוה לא ידע רע". כך גם ישראל שהם מקיימים את התורה, מדקדקים במצוותיה ומתקשרים אליה, הם בחזקת האדם השלם, שלא ידעו רע, שהרע נעדר מהם, ורק הטוב חופף עליהם, זו השכינה. כי כששומרים את התורה מתוך "באהבתה תשגה תמיד", "כי הם חיינו" — בהכרח הוא שהבנין יהיה עדי-עד. "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה". כשם שקבלת התורה בסיני היתה בקולות, כך גם חברו של האדם לאשתו בקולות. שהקולות מורים על השמחה השלמה.

"דרכיה דרכי נעם". כשם שתפקידם של איש ואשתו שתשרה אחוה ורעות במהלך חייהם, כך בישראל בכלל, ובאדם הישראלי בפרט, צריכה להיות אחוה ורעות. בלי הדרכת החיים ממקור התורה מתנת ישראל, אי אפשר שהחיים יתנהלו כהלכה, וכשם שהפרט מצווה על פו"ר כך הכלל מצווה על פו"ר, אין בכלל אלא מה שבפרט, שהחובה מוטלת על כל יחידי ויחידי מתוך הכלל למלא את הערבות למען הכלל, "איש לרעהו יאמר חזק", שכל אחד צריך לדעת, שבזמן שהוא נושא את התורה הריהו משתלם ומחזק ומחבר את התורה לכלל, וכ"ש לעצמו. "אין טוב באדם שיאכל וישתה (קהלת ב), רב תנחומא אר"ג בריה דר"ש בר"ג ורבי מנחמא ואמרין ליה רבי ירמיה ורבי מישא בשם רב שמואל בר יצחק, כל אכילה ושתיה שנאמר במגילה הזאת, בתורה ומעשים טובים הכתוב מדבר. אמר ר' יונה בנין אב שבכולם, שנאמר (קהלת ה, טו) "והוא ילוננו בעמלו" — בעולמו בעוה"ז, "ימי חייו" — לקבר, וכי יש מאכל ומשתה בקבר שמלווין את האדם לקברו? אלא אלו תורה ומעשים טובים.

"וכל נתיבותיה שלום" — זו ברכתו של נותן התורה ה' יברך את עמו בשלום".

הטוב המוחלט הוא רק התורה, וממנה המעשים הטובים. וכבר הומשלו ההלכה למים והאגדה ללחם. האכילה והשתיה חיוניים הם לאדם, שהם העיקרים ומהם נזון, האשה, מאכילה את האדם, עזרתו כנגד, "הוא יושב על התורה והיא מקיימת", כך התורה, "כי הם חיינו", מקיימת את האדם, ומתוך כך את כלל-ישראל, שהעולם כולו קיים בזכותם. ובתכשיר הקיום יש מזון עיקרי שהתורה נותנת לאדם. והוא

ההלכה והאגדה. שאדם שלא מקיימם הריהו כשופך דמים ר"ל, כי הוא הופך את מטרתו בעולם, וכתוצאה מכך גם הדורות הבאים אחריו — שהם הפירות, שיעשו כמוהו. ולכן על האדם ללמוד על מנת ללמד, להשריש דור מלומד בתורה ועמל בה, שבה הוא משתף את שלמותו בחי העולמים, והיא המלוה אותו תמיד. התורה היא כאשתו של אדם, כשמגיע הזמן ומוציא פירות, זוהי גאולתו. ודוקא בארץ-ישראל, שהתורה בשלמותה על מקומה, יש זמן ההריון, הוא משעת קבלת התורה עד שהיא נעשית תורתו. "שלש מתנות נתן הקב"ה לישראל, ולא נתנם אלא על ידי יסורין" ואחת מהם זו תורה. ישראל בגלות הם בחבלי-לידה, וכשחוזרים לארץ, למקומם הטבעי, זוהי הלידה וזוהי הגאולה. בזמן הופעת הגאולה השלמה, יתגלו רזי תורה, והאורה תתפשט "כמים לים מכסים". ואז כשישראל במקומם והתורה במקומה ומאוחדים זה בזה "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

"בזמן ששניהם כאחד הם אדם, אין שניהם כאחד אין קרויים אדם". כשאדם ואשתו מחוברים — ראויים להקים זרע של קיימא, דור ישרים. אדם שורשו מאדמה, אם כן מדוע בהמה שכולה חמריות אינה נקראת אדם? אלא צריך לפרש, כי כאשר נוטעים באדמה, מטבעה להוציא פרי, כי אדמה לבד היא דומם, אבל כשנוטעים בה, היא יסוד לצומח, כך האדם הוא חמריות, עפר מהאדמה, אלא שהקב"ה נטע בתוכו את הנשמה מעולמות עליונים, "חלק אלוה ממעל". ומתפקידו של האדם להוציא פירות לגאון ולתפארת, ולא כבהמה שכולה כדומם, שאין לה כל תפקיד בפני עצמה, אלא להנות האדם "הם לא נבראו אלא לשמשני". ועם הארץ אסור לו לאכול בשר בהמה — בהימה? אין לה ענין מיוחד אלא הנ"ל.

בהמה בגימטריא כלב, הצווח וטועם בכל עת. "כל האוכל בשוק דומה לכלב", "כל המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלב". אדם בגימטריא מ"ה, וגימטריא מלאה של מ"ם ה"א — פ"ו, אלקים בגי' פ"ו, האדם נברא בצלם אלוקים. לפי התוס' אדם דוקא ישראל, האדם כולל עכו"ם. אדם בא למעט דוקא ישראל, ואילו האדם אלו עכו"ם, שאין מעוט אחר מעוט אלא לרבות, כי גימטריא של האדם מרובה מגימטריא של אלקים, שזה טבעם של עכו"ם, שהם מרבים למעלה משם השם המיוחד, האחדות האלקית, מגשמים ריבוי הכוחות העליונים, ל"ע.

"אר"י אר"ש, הלכה נושא אדם ואח"כ ילמד תורה. ור"י אמר, רחיים בצוארו ויעסוק בתורה? ולא פליגי, הא לן והא להו". פירוש: בארץ-ישראל זכות א"י גורמת ולפיכך "רחיים בצוארו ויעסוק בתורה?" לכך יעסוק בתורה ואח"כ ישא אשה, אבל בחו"ל אמרינן שישא אשה ואח"כ ילמד תורה, ועוד כי התורה דא"י עדיפא מתורת בבל כדאמרינן (תהלים קמג, ג): "במחשכים הושיבני כמתי עולם" — זה תלמודה של בבל, ולפיכך תורת א"י מגינה עליהם. בא"י אם האדם נושא בעול תורה באפלה של תורה הרי לו זכות הארץ שמגינה שהארץ קדושה. כמו סוכה שהיא בחינת תורה והתורה היא על צוארו, ואחר זמן של קבלת התורה וקנייתה ישא אשה. אבל בחו"ל שאין זכות והגנה ללמוד התורה, הרי קודם צריך להשתלם ולישא אשה, וכשיש לו אשה והוא שלם יש לו יותר אפשרות לקבלת התורה, לעסוק בה. ועוד יש לומר, שהעבודה הרוחנית הגופנית בא"י היא יותר בחובה ויותר מצוה, ולכן אם ישא אשה בא"י, רחיים על צוארו, אבל בחו"ל, אפילו אם ישא אשה, אין לו כל כך טורח שיכול להשקיע עצמו בתורה. "כל הלומד תורה מעוני, סופו ללמוד מעושר".

"תניא היה ר"מ אומר, כל המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי, מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים, אף ע"ה מכה ובא עליה ואין לו בושת פנים". המהר"ל כותב: מי שאין לו דעת, אין לו חבור. "וידע האדם את חוה אשתו", החבור נקרא ידיעה, וחבור הוא בשווי ואין זו דריסה, ולפיכך לת"ה שיש בו דעת, שייך חבור. הזיווג הוא חבור שני דברים יחד בשווי ואין לעם הארץ שווי וחבור. אדם חסר הגו חמרי בלי ידיעה, ולכן אין לו חבור אל האשה רק בתיקון עולמו בעמלו בחיים שילונגו לקבר (כשם שהזוכר לעיל, קה"ר). הע"ה דורס ואוכל, מתגאה בטרפו. אוכל, מכניס עצמו לתוך החומריות ומאבד את השכליות, את הנעלה שבאדם, ולכן הגו חסר דעת. והוה המובן מה שאמר ר"ע: כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי ת"ח ואשכנו כחמור. שע"ה אין בו דעת להבחין בין פרה לחמור, בין טמא לטהור. ומהאי טעמא אסור לע"ה לאכול בשר. כל המשיא בתו לע"ה, שלוקח את בתו, חצי דבר שאפשר להשלים בזה אדם, ונותנה לפני ע"ה שהוא חסר, ואינו בגדר משלים אלא הורס, ולכן יש איסור להשיא בתו לע"ה. "ראה חיים עם האשה אשר אהבת", האדם צריך לראות את החיים, חוש הראיה צריך להיות מפותח לראות את ערך החיים.

וכשם שמצווה האדם לאהוב את אשתו הראויה לו, כמו כן צריך האדם הלומד לראות את ערך החיים עם התורה אשר מצוה לאהבה.

„אדם הראשון גופו מבבל וראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות“. הראש שבו נמצאים ארבעת החושים, הראיה, השמיעה, הטעם והריח, וכן המוח השכלי הניתן לאדם בלבד, שתוצאותיו פריחה ויניקה ממקורות עליונים, חכמה ודעת להבנת ארחות-חיים, בו נמצאת עיקרה של הנשמה, האף, הפה, הנשימה השואפת והמחיה, מקורה מעפר ארץ ישראל, מאויר ארץ ישראל, מהמקום הגבוה ביותר של העולם שם מקומו של החלק הגבוה שבאדם. וכפי שכבר ראינו „אדם“ הוא ישראלי, שמקומו בארץ-ישראל, כי הגוף הישראלי תלוי בראשו והרי ישראל צריכים להחזיר עטרה ליושנה, ובזכות התורה זוכין למעלת ארץ ישראל. „פסיק רישיה ולא ימות“ כשהראש נכרת, כשהעם גולה, רוח שינה ומיתה שורה על ישראל בגלותם, התיקון לזה הוא התורה, המחיה את האדם הישראלי בבחינת ראש ללכת קוממיות לארצנו. „גופו מבבל“. ששם היה מרכז התורה בזמן הגלות והירידה, „ואבריו משאר הארצות“ הואיל וגלו על פני שאר הארצות גלתה שכינה עמהם והושלמה התורה ביתר עז, כך דרכה של תורה.

„מעשה אבות סימן לבנים“, „לא נקרא אדם שלם עד שהותר לו לעשות מלאכה“, „זיטע נח איש האדמה“. חפירת הבארות בימי אברהם ויצחק, מורים לנו את דרכי ההשלמה ופיתוח בנין הארץ. ומאידך בנין הגוף ובריאות הרוח והנפש, העבודה הקדושה והחיוזק לאיתנות ורעננות הוא מפעל הכוחות הפיזיים. כדי להגיע למטרות העילאיות, חייב האדם להכיר את עצמו ואת כוחותיו, כשם שמחובתו לנצל את כוחותיו הרוחניים לעלות ולהשכיל בחכמה וידיעות ובהתבוננות של ממש. עקרון הוא עיבוד ומילות, חזוק ואימוץ של כוחות הפועל ולדעת את חובתו להתפאר באשר לו, ובפרט העבודה בפיתוח הארץ וישובה. וזכור מאמרם „שקולה מצות ישוב א"י וגו'“.

והנשמה הטהורה ראויה לברך על הנאה זו במקום זה, כי אין מקום לשום ריח רע והתרחקות מהמקום שכולו בשם עדן, שכולו זך ונקי. כך הדבר באדם שכל הויתו בתורה, שכל לבו, כל חייו, הם חיי תורה הרי לא יתכן שיכנסו למוחו מחשבות רעות ותועבות אשר שנא ה'.

„ראה חיים עם האשה אשר אהבת“, „ובחרת בחיים“, „יפה תורה עם דרך ארץ“. הדרך הנאותה לאדם היא העבודה, „לה' הארץ ומלואה“ פרש"י, אר"י שהאדם יודע למזג את עתיו לתורה ולעבודה. הוי אומר יפה שעתו, כשם שהתורה

נתנה בברית, כך המלאכה נתנה בברית. ר"ח סגן הכהנים אומר: כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלין ממנו הרהורי חרב והרהורי רעב, הרהורי יצה"ר והרהורי ח"א, הרהורי דברים בטלים, הרהורי עול בשר ודם. שכן כתוב בספר תהלים "פקודי ה' משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים", וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו, נותנים לו הרהורים וכו'. שכך כתוב במשנה תורה ע"י משה רבנו "והיה בך לאות ולמופת לזרעך עד עולם, תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לב ומרוב כל, ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך ברעב בצמא בערעום ובחוסר כל". כל הנותן דברי תורה על לבו בגדר מתן תורה שהוא שם ונושא על לבו, מעורר בתשומת לב את ענין ד"ת ולא בגדר קבלה גרידא — אך זהו באדם גדול, אבל כל אדם ישראלי בדרגתו, בעמדתו הנוכחית צריך לשים על לבו, "והיו הדברים האלה על לבבך" — וזהו הנותן ד"ת על לבו וכו' מבטלין ממנו וכו'. לשון "מקבל" — הוא ממשוהו אחר, ולשון "נותן" — יותר מתקבל על עצמו כמ"ש "שימה בפייהם". וכשמקיים את המטרה לשאת בעולה של תורה, להיות כולו שכלי, מקודש, אין מקום להפסקים. הרהור כדבור דמי ולפעמים יותר רע — אין מקום להסח הדעת בעולם שכולו טוב.

ה.

"בזוג שני קשה לזווגם כקריעת ים סוף", הפורש מן התורה, רחוק ממנה יותר מאדם שלא למד מימיו. אדם שבשחר ימיו נדבק בתוכה לדעת ארחות חיים, מתקדש ומתעלה, ולפתע נפנה אחרי הממון והחמירות, תאות עולם, שוכח את התורה ומסיר עצמו מהקדושה, ומתפרד ממנה "גט" אי חבור, ועכשיו כשרוצה וחפץ לחזור לאיתנו, קשה היא תשובתו, כי ירד מעבי שחקים למצולות ים, מושגי התורה שלו נטמעו ונתערפלו בין מחוסרי תבונה. בשעה זו צריך לקבל על עצמו מקוה מים חיים טהרת הדעת וזיכוכה. ולכן נמשל לקריעת ים סוף כי זוהי הדוגמא לקריעת הטבע לעיני כל, גם ההתעלות של ישראל. כך צריך הוא לקרוע את הטבע הטבוע בו, כי התורה היא מעל לטבע. אבל אדם שלא למד מימיו הריהו עתה כתינוק שהתחיל ללמוד וחשקו רב לכן חבורו קל יותר מזה שפרש.

התורה נקראה אשה, כי ברמ"ח ה"עשה" ובשס"ה ה"לא-תעשה" היא משלימה את רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו של האדם, ולכל בשרו מרפא. "הגני טפשאי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי ת"ח", "בינו בווערים בעם

וכסילים מתי תשכילו", "גדולה תורה שנותנת חיים לעושיה". זאת התורה שבאה מלמעלה מהש"י שהיא מקור החיים, מביאה חיים לאדם. והת"ח הוא ממש חיים. זאת באו חז"ל ללמדנו, בהגדירם "טפשאי" את אותם בני אדם שאינם קמים לכבודו של ת"ח שהוא כספר תורה חי, יריעות קלף מחוברות בגידיו, כתוב לשמה, מעוטר בתגיין, לבוש בכתונת פאר, אזור באבנט, שכל מצוה חקוקה על לבו, כל פרשה כתובה בטהרה ובינה, מעוטר בחכמה ובינה ומהדר בקיום המצוות לשמן, כהלכה. "העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרע" הא למה זה דומה לס"ת שנשרף, הצער והבכי הוא, שחסרה התורה שבו חוליה בשרשרת, ולכן כשלא קמים הרי זה ביוזי וחלול השם.

בפני תלמיד חכם צריך לעמוד ביראה ובהדור, לדעת את מעלתם של תופסי התורה, המגלים את מציאות הבורא בכל היש כולו, את הדרם של בעלי החכמה "חכמת אדם תאיר פניו", שכולו מתעלה למעלה ומתרומם מהתחתונים כולו אש ולכן דרשו ז"ל "את ה' אלקיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים.

בני אדם קצרי דעת, עמי הארץ אוילות בקרבם, מדמים שהת"ח בדמותם הוא, ואינם מסתכלים עמוק יותר, פנימה יותר, לתוכן הגכון, שמהות ת"ח היא כחלק מהתורה וכניצוץ ממשה רבנו ע"ה, ולכן אינם קמים מפניו. אבל לפני ספר תורה שכולו קודש, מנשקים אותו ומעטרים אותו בכתרים, ואינם מכבדים את לומדיו, זוהי הטפשות והבזיון שעליו אמרו "הני טפשאי".

דורשי רשומות דרשו כל חסר ויתר שבספר תורה ולמדו מתוכם דינים והלכות, כך האדם צריך להיות סופר לכתוב ולהשלים את עצמו לכלל ס"ת שלם, לכלל תלמיד חכם מושלם, ואעפ"י ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" ומשה שהוא שקול כנגד כל ישראל, בכל זאת נאמר עליו "ותחסרהו מעט מאלקים", אף על פי כן דרש את החסר כדורשי רשומות שדרשו כל חסר ויתר שבתורה. וכן בהגבהה, כשם שמגביהים את הספר לעיני כל ישראל, כך חייבים להגביה את התלמיד-חכם אע"פ שבעיניו הוא בבחינת "וכשאני לעצמי מה אני" ולהורות לעם ללכת בדרכיו, "על פי התורה אשר יורוך".

תלמיד חכם מסמל את דרכי התורה האמיתיים המתגלים במדות ומעשים טובים, וכבר אמרו "גדול עונשם של מדות יותר מעריות", כי יתכן שיהיה האדם בקי בסדרי ספרי למוד אבל כל זה הוא סלוף. ולכן צריך התלמיד חכם להתעטר בכתנת תשבץ, בלבוש המדות, ולהורות לעם את דרך ה'.

אבות למדנו מעשים וממשה קבלנו את התורה, ותלמיד חכם צריך להראות

בדמות האבות ובדמות משה רבינו ע"ה, "הקב"ה הראה למלאכים בזמן קבלת התורה את משה בדמות אברהם".

בשעת קבלת התורה ירדו ששים רבוא מלאכים ושמו שני כתרים לכל אחד ואחד מישראל, אחד של נעשה ואחד של נשמע, וכשחטאו בעגל פרקום, ועתידיים להחזירם שנאמר "ופדויי ה' ישובון ושמחת עולם על ראשם". ישראל, עצם קיומם לשמוע גזרת הבורא, לעשותה, ואחר כך בידיעת השכל נשמע, מובנו שמוכנים לכל ציווי "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

שלא ככל בשר ודם התלמיד חכם, שהוא משלים עצמו לדרגת קבלת התורה של נעשה ונשמע, של מעמד הר סיני לפני החטא. לפדיון נפשי והתרוממות עליונה, ת"ח מקבל על עצמו מעמד הר סיני, וכשם שעם ישראל הגיעו לדרגה גבוהה זו של נעשה ונשמע דרך מעשי אבות, ירידת מצרים, הגאולה, הנסים והנפלאות, היד החזקה וכו', כך ת"ח מתקדש ומתעלה ומגיע לדרגת קבלת התורה ומתעטר בשני כתרים אלו ונהנה מזיו השכינה וקדושתה.

ט' מרחשון תשי"ט.

אהבת חברים *

הוא רעיון המקיף את כל התורה, הוא כלל גדול בתורה "ואהבת לרעך כמוך". ביצוע הרעיון צריך להיות לזהט בלב כל אחד מישראל, כלל זה קובע מהלכי חיים בין איש לרעהו, ובין כל חבר לחבר. כל חבר מאתנו המציג את עצמו בתור חבר "בני עקיבא" חייב שלא לבזות ולשאת לשוא את סיסמתו הנעלה של ר' עקיבא שהיה סמל האהבה שבישראל. אהבה אין פירושה כמשמעותה הפשוטה אמירה שבלב, אלא הכרה שלימה שכולנו בני ישראל, בני עקיבא, שכל אחד מחובר לחטיבה המאוגדת שמטרתה הנצחית, שהיא השלמות, שהרי ביד כל חבר נתונה האפשרות להציל את חברו ולעזור לו לעלות בדרכי התורה והעבודה — הרעיון המעשי של קיום ישוב ארץ ישראל.

מאחר שנגענו בנקודה המרכזית של ארגוננו שהוא "תורה ועבודה", יש להעיר הערה חשובה כלפי החברים החושבים לחלק בין התורה לעבודה, מוכרחים לומר בלב שלם שחילוק זה דבר מוזר הוא, בעוד שלא ניתן להפריד בין הדבקים, תורה הקשורה לעבודה, עבודה הקשורה לתורה. גם אם חבר כבר ניגש לשיתוף שתי הסיסמאות עליו לדעת בהכרח, שבקיום התורה לא סגי בלימודה, אלא גם בהוצאתה לפועל, ויש הוצאה לפועל מתוך לימוד תורה ועיסוקה, שתלוי דוקא לא במעשה או בדיבור, אלא בשמירת הדיבור, כמו שאמר שלמה המלך "מות וחיים ביד הלשון" ופסוק זה יש לפרשו, שיש זמנים שהמות ביד הלשון, כגון בשעה שחבר מלבין פני חברו בכונה, ואפילו שלא בכונה אמרו רז"ל שאין לו חלק לעולם הבא. וכן אמרו על המדבר לשון הרע שראוי להשליכו לכלבים, ועוד יש הרבה איסורים שיכולים לעבור עליהם על ידי אי הרגשה ואי זהירות קפדנית. וכעצה טובה להקדים רפואה למכה יעצו רז"ל ש"יפה שתיקה לחכמים". עצה זו יפה לשעתה, אבל לא בתור עצה מתמדת, שהיא גרועה לאדם, כגון אדם החי בעולם הנצחי, בעולמה של תורה, לא יכול לשתוק בזמן הלימוד, שאם הוא שותק

* נדפס בבטאון "אמונים" מס' 5, טבת תשט"ז, בהוצאת סניף ירושלים.

הריהו הורס ומקלקל את טעם וערך הלימוד, ומלבד עצם ההריסה, יסוד הלימוד הוא "ודברת בם" שכל דיבורך יהיה בדברי תורה, וממילא הלומד מקבל חיים של הרגשת מחיה לנפשו לדבר ה'. ובזמן הלימוד החיים ביד הלשון ומוצלים חיו מצרות פיו ותחבולותיו.

מעתה ידוע לנו מהאמור לעיל שעליידי חופש הדיבור, שעל זה אמר שלמה המלך "ועוף השמים יוליד את הקול", שמובנו שהקול יכול להביא לידי חיוב מיתה וצרות שונות, דבר זה אינו ענין פרטי הנוגע לחבר עצמו, שלא רק אחד מני אלף נכשל, ונמנה במכשול חמור, שמאחר ומתגלה במשך הזמן כי כה רבה המחלה היכולה להתפשט ולבוא במסגרת החברים, ולהרגל בין החברים בסניף, בישיבה או אי שם בין החברים. והסיבה פשוטה, כי צרה של כאב ודכאון הנפש באה ע"י גרימת דיבור כל שהוא שלא היה כהלכה, והלא כהלכה הזו אשר יצא מהפה במשך שניה יכול להיות ללא הרגש, ולפתע לעבור ולגרום צרת רבים אשר עונשם הרב מונע מהתעלות, שבה עם ה' חייב ללכת. כי אנו האומה העילאית אשר בחר ה' בנו ונתן לנו את תורתו ורוממנו מכל עם, וכשם שהקב"ה הבדיל את עם ישראל ורומם אותו, כן חייבים אנו להשתדל לעלות ולהשתלם, כמו שאמר שלמה המלך "אחר חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה", ודברי הפסוק חייבים להיות טבועים בלב כל חבר להשתדל ולהתאמץ לקיים באהבת נפש, כשם שהאדם דואג להגיע לדרגת "למען סור משאול מטה", כן חייב לדאוג שחבריו יגיעו לשאיפתו שאיפת הטוב, פירושו לכפות על השני לכפותו לעשות ולקיים "ואהבת לרעך כמוך". אהבה זו צריכה להיות ממש בצמיחות בכל מהלך החיים בחברה. ומשוכנע אני שאם החבר ישים לבו לתקון הגדול הזה, ירגיש כעבור זמן את החסד שעשה עם עצמו, ותקון זה יסוד גדול הוא וקשה להגבירו מתוך שיגרת פיהם של רוב.

חברי הארגון! הרי העצה היא להתחיל מהמעט אל הרוב, וכן המעט המתחיל במצוה ראוי להיות שבטנו, שבט "אמונים", שומרי אמנים (שהגמ' אומרת אל תקרי ויבא גוי קדוש שומר אמונים אלא אמנים, כמו ששומרים על ענית אמן). כן מחובתנו לשמור על הדיבור שהיא שמירת הנפש. מהוצאת תועבת הדיבור. וראשית צעדינו בחיסון ללכת להחיות רוח טהורה של דיבור נעים, שמטרתו לקיים בלב שלם "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה. שבטנו ירים את פארו, וממנו ילמדו יתר חברי הארגון להמשיך את סמליותו של ר' עקיבא.

התפילה והעתיד

החיוב הנפשי היום יומי, המקשר את כלל ישראל לאבינו שבשמים, הוא התפילה המתמדת ממעמקי הגשמה, המתגלה בעבודה הפנימית הקרויה בפי חז"ל "עבודה שבלב".

התפילה הכרוכה בהשתפכות הנפש ורוממותה אל מקור מחצבתה, עיקרה מתבטא בכונה, שהיא היא הרת המעשה. גודל ערכה של התפילה כגון התעוררות רגשי הלב, לידי הכרה והודיה על כל נשימה ונשימה, שבח והלל על הנסים והנפלאות, הרי היא גישתנו המחויבת כעבד אל אדונו, ברתת ובאימה, בכונה ובנועם, "דע לפני מי אתה עומד". עמידת התפילה מחייבת דיני קדושה וטהרה, כהבאת הקרבן והעלאת הקטורת, כי הואיל והתפילות תוקנו כנגד הקרבנות, "ונשלמה פרים שפתינו", בהכרח חלים אותם דיני פסול-מחשבה אשר הורו חז"ל.

החיוב מוטל על כל בן ישראל, לקבל מהות התפילה וערכיה בלי יוצא מן הכלל. אבל אם אצל אחד אין רגשותיו וחושיו מפותחים, הרי תפילתו אינה כהלכתה, ופשוטו כמשמעו, נראה ממלמל אותיות בלי שום חיות, כצפוף הזוריר, ככפאו שד להגות במרוצה.

הדרגה להגיע לתפילה כתקונה, הבאה בסולם משלב לשלב, מהתפתחות זעירה להתעלות ניכרת ונאורה שאחרי-כן, מרגיש את שמחתו וחובותיו במלוא עוז חיות התפילה "כנגד תמידין סודרו", התפתחות זו ראויה לחנוך זך לערכי היהדות, להכרת האדם "מה חובתו בעולמו" ומה ערכו, זה המפתח לעלות לתפילה כהלכתה, לתפילה הרצויה כעולה וכמנחה.

יעוד זה צריך להיות צפון בלבו של כל אדם מישראל, בחייו היומיים, לדעת את חיי השעה, לא להתעלם ממדרגה גבוהה וחשובה זו של תפילה, בכל גיל ובכל מקום.

בפרט בולט הצורך באמצעים לתקן ולהגשים את הדרך החינוכית הזאת לבני

המשקים, לבוני הארץ, לעתיד האומה ולתפארת קרן ישראל בארצו. הצורך הזה זקוק להוראות כיתר ערכי היהדות, מקצועות הכלליים, כאויר לנשימה וכלבוש לגויה.

המעוות הנפוץ בקרב בני הנוער במשקים, מכוסה בלוט הנוחיות שתוצאותיו עצלות להפעיל את מנגנון המחשבה, הדעת והבינה, ומתוך כך רגשי הלב ישנים ושוכחים מרוב תנומה את מקורה וחובתה, ש"הדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזוללים בהם". הזלזול וההרס הלזה, ראוי להצביע עליהם להסירם מלבבות בני הנוער, ואז תצאנה תוצאות מזהירות למען הכלל, אושר וברכה. "אל תקרי בניך אלא בוניך".

העצלות בכללותה, ובפרט בשטח העבודה והיגיעה הפנימית המהווה את חייו של האדם, "בעצלתים ימך המקרה", הריהו רפיון הנפש בתפקידיה בעבודת הבורא, הגורמים תחלואי נפש כבירים, כאבר מדולדל מעורקי החיים שאינו מכיר את בוראו, מי שאמר והיה העולם, ורבות הרעות המסתעפות, שאינו מכיר את ערך מקום התפילה "מקדש מעט", את הנהגת הכבוד והקדושה המחייבת בין כתלי בית הכנסת, ומתוך כך אינו מכיר את רוממות המקדש "בית עולמים". הכלל הקבוע בענייננו, שאם חסר היסוד ממילא יפול הבנין. כל זקיפותו מתמוטטת לאבדה מהחיים הנורמליים, חיי אנוש המכיר את בוראו. זהו היסוד שהאדם מתבטא ברום מעלתו שהיא הדיבור והגישה לה' המחייבו לשלול את מעשי הבהמיות ולסלול נתיבות אמיתיות, "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום".

התפילה היא לאדם, מוזן להקרבה והגשה לפני ה'. בזה הוא קובע את אישיותו באופן קרבת נפשו בכונה, בשמחה וביראת הרוממות, בחתוך שפתים, ובשיח צרוף שבעתיים. אמצעים רבים מקדשים את המעשה, היינו התפילה.

הענין היסודי לבטא ולהגות את האותיות במחשבה זכה, לדעת את ערך צרוף האותיות וחבורן, שכל אות ואות, כל מלה ומלה, מהוה עולמות וענינים קדושים, כל נוסח מטבע התפילה, כולל הברכות, כולם נתקנו ונקבעו בקדושה ובטהרה בכף המאזניים, שכוללים ענינים נשגבים. על כן מחובתנו להשמיע ללבנו כל מלה ומלה, במתינות וזהירות, מבלי לדלג ולהחסיר. "לא בחפזון תצאו", אין יוצאים ידי תפילה, כנגד תמידין, בחפזון.

חובה לדעת שזו היא התקרבותנו, זו היא הגאולה הנפשית, וקמעא קמעא מגיעים ליסודה של תפילה כהלכתה. החובה לשאוף להגיע לתפילה בשלמות, "צמאה נפשי לא-ל חי".

בעונותינו הרבים חרב כליל בית מקדשנו ותפארתנו, נשארה לנו התפילה כממלאת מקום, שכל המחסיר מסממניה חייב מיתה. בתנאי שלמות התפילה אין לעשות קרעים, אלא לסייג ולעשות משמרת למחשבתנו שתהיה מרוכזה בשעת התפילה, ועשית משמרת זו ראויה למאמצי טהרה, ש"כל הבא לטהר מסייעין בידו". "נחפשה דרכינו ונשובה אל ה'".

הרצון העילאי של התשובה ותחיתה, תלוי ברוב אונים ואומץ כח, עד שתתחולל סערת הרוח שתרום את כולנו לדעת את תפקידנו, ו"איש לרעהו יאמר חזק". וגאולתנו הנבואית חוון אחרית הימים יתגלה בשלמותו, אחר שיתופנו את גאולת נפשנו, "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" לתפארת ולעטרת צניף מלוכה.

סיון תשי"ו, "כרם ביבנה".

ישיבת "כרם ביבנה" בת חמש

עלי עשור להישיבה הגבוהה של בני-עקיבא "כרם-ביבנה". השנה ימלאו חמש שנים מאז יסוד הישיבה. תחילתה מצער — קומץ בחורים, אך הם היו גרעין איתן וחזק. מגרעין זה התפתחה הישיבה וגדלה, — כעץ הגדל ונותן פירות משובחים — ורבים תלמידיה. התלמידים לומדים ושוקדים על התורה בחשק רב, גדלים ועולים בלמוד התורה ויראתה ומתגבשים לגוף בונה נאמן בהתאם לאותו רעיון כביר שהגה בזמנו הרב קוק זצ"ל. כדברו: "יש רעיון אחד שאיננו רחוק מהתגשמות... ישיבה הדורה באיכותה המתקרבת כמה שאפשר לנו, לאותו החזיון המזהיר המעודד את כל כוחות חיינו הרוחניים, מהעבר הרחוק של "כרם-ביבנה" (אגרות ראייה ח"ב, אגרת תצ"ז).

הדברים הללו חדרו אל לבו של איש רבי-הפעלים והמעש הרב בראילון זצ"ל, אשר בצע את אותו רעיון — הקמת היכלה הגדול של הישיבה. לצערנו הם לא זכו לראות את תפארתה ותהלתה של הישיבה על לומדיה. אך אנו בני-הם-תלמידיהם ההולכים לאורם זוכים ב"ה, לראות עתה בשנת העשור, את גדולתה וגידוליה של הישיבה, על איכותה וכמותה.

התרחבותה ובסוסה של הישיבה גדלה משנה לשנה, ובפרט האירה פנים לישיבה עם הכנס, לפני כחצי שנה, אברך המשי, יקר ואהוב למקום ולבריות, גבה קומה והדור פנים, ישר הליכות הרב בנימין אפרים הכהן אפרתי, שנתמנה למשגיחה הרוחני של הישיבה, ובתפקידו זה הוא מרביץ תורה ואורה לתלמידים. מענין לציין שמקום לימודו של הרב א. היה בישיבה הגדולה "פוניבז" בבני-ברק. ישיבה זו ידועה בשיטתה והשקפתה השונה מהלך השקפתנו, — כרחוק מזרח ממערב, כן מצומצמת ומעורפלת היא מחשבת הדור, דור תחית הגאולה על במתי ארץ. למרות היותו תלמיד קבוע בישיבה, לא נסחף אחריהם, אלא קם בזקיפות, לחזות במרחב, התעורר ושאף לאורה, — למאורות בחר לו להסתופף בצלם של הרבנים גדולי תורה והוגי-דעות, הרב צבי יהודה הכהן קוק

והרב דוד כהן, המכונה ה"נזיר-הירושלמי". הרב א. לא מגע רגליו מלטלטל עצמו לעתים קרובות לתוככי ירושלים עיר הקודש, על מנת להתקשר בכל נימי נפשו, לקבל מהודם באהבת גיל. רבותיו מעריצים אותו בלב-ונפש.

מאז קום הישיבה עברו מספר שנים, בלי איש שיח חביב, שיהיה גם גדול בתורה, יראה ומחשבה, שלו התלמידים חשקו בכליון עינים. עם הגיע לפתחה של הישיבה, הרב א. אמרו: הנה הגיע עת הזמיר להרוות צמאים.

הרב א. נוהג כמדת רבותיו כלפי התלמידים, דהיינו לבוא במגע אישי עם כל תלמיד ותלמיד. משוחח אתם ומקרבן לתורה. עליו אפשר לומר "הוי מתלמידו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומקרבן לתורה".

הרב א. מיחידי בני-עליה המצטיין בכושר השפעתו ונועם דבריו, בשיחותיו, בחוגי עיון שבועיים, הוא המלמד ומורה דרך מחשבה והשקפת עולם ליושבים שורות שורות, מסובים ודרוכים לשמוע אמרי פיו המוגשים בצנתרי-זהב. דבריו מבוססים במחשבת ישראל לפי גדולי ישראל, ראשונים ואחרונים, ובפרט צולל במיממהם של גאון הדור המהר"ל מפראג ומרן הרב קוק זצ"ל. (בשנת תשט"ו הוציא לאור חוברת יקרת ערך בשם "חזון-הגאולה במשנת הרב קוק זצ"ל", המחבר קיבץ קטעים מכל כתבי הרב, סידרם, עיבדם והסבירם לפי שיטתו, המחבר מקנה לקורא קובץ שלם המקל את העיון).

הרב א. מסביר בטוב טעם והגיון, כל מונח לאמיתו, אין דבר יוצא מגומגום ומטושטש מפיו, משתדל להביא כל ציטטה בשם אומרה לקרב את הדברים למקורם, להביא גאולה לעולם. הנה לדוגמא הסברו, שמחשבת ישראל אינה כפי הרושם המוטעה, שעוסקת בתחום החיים הישראלים, תורה, אמונה, דת, מחשבה וכו', אולם לאמיתו של דבר מחשבה פירושה: השקפה ישראלית על המציאות כולה למן העולמות העליונים עד לפרטי השיטות והזרמים שבמרחב האנושיות (גוילין, גליון ד' טבת תשי"ח).

עד כאן קבלנו רשמי תיאור על אישיותו הנעלה של הרב א., מכאן ולהבא נשמע על הישיבה ותלמידיה.

עם בוא החופש בחודש מנחם-אב תשי"ח, יצאו מספר תלמידים לנח"ל, בהסדר "נח"ל-ישיבתי", התברה עומדים לחזור בשילהי החודש, מבסיס הטירונות, חסונים ושחומים, עיפים ויגעיים, לספסלי הלימודים בכתל-הישיבה. חזרה מתוך הפסק קביעות בתורה, שבים הם לים התלמוד ולסדר-הישיבה. מה יאה הרעיון הלז שהצבא נותן לישיבה חלק מבניו-בונים, מאומנים בנשק

ותחמושת ובקיאים בהלכות מלחמה. כמה גאה צ. ה. ל. שמספר מחיליו קבועים בישיבה, מתרעננים בלימוד הגמרא, פותחים אופקים חדשים במחשבה ישראלית-לאומית, מתחשלים בגבורת ישראל ועוזו ישועות למו.

שמה של הישיבה מפורסם בארצות-הברית, שכן חמשה-עשר תלמידים ילידי ארה"ב באו להקדיש שנת לימודים בישיבת "כרם-ביבנה", בה הם מצאו את שביעת רצונם וסיפוקם. א. מ"אורא דארץ-ישראל מחכים" כלומר, ש"בארץ-ישראל שפע רוח-הקודש מתפרץ לחול על כל תלמיד חכם שמבקש ללמוד תורה לשמה. וק"ו על קיבוץ של תלמידי-חכמים" (אגרות ראייה ח"א, אגרת צו). ב. מ"מסגרת חברתית-חלוצית", ערה ומתאימה להם.

ה"צברים" וילידי חוץ-לארץ, שומרי משמרת הקודש, מתיצבים לפני ה"סטנדר" כשעליו פתוחה מסכת "גדרים" ומתחילים ללמוד, להתעסק בהיות אביי-ורבא, בפירושי הר"ן והרא"ש. הזמן עובר והמחוג מורה לשעה 11.00 לפנה"צ, התלמידים מתחלקים, חלקם לשיעור הגבוה של ראש-הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט, אשר ידיו רב לו בפלפול דאורייתא, בחידוד התלמידים בסוגיות הגמרא, הרמב"ם וכלי-נושאי, אחר השיעור מתרכזים לאחת הפינות ומשננים על הידוש בית המדרש. חלקם השני פונה לשיעורו היומי של הרב סיני יצחק אדלר, המלמד דף גמרא בהסבר היטב, וסולל דרך להבנת גפ"ת וראשונים.

קול התורה בוקע עד שעות מאוחרות בלילה, סערות משא-ומתן בפלפול החברים. לימוד מלווה בניגון בדבקות שמחתה של תורה מהדהד מחללה של הישיבה, ואורות הניאון נראים למרחוק מבין חלונותיה של הישיבה. בואכה לקבוצת יבנה פולש מנגד בנין רחב ידים, נראה כמבצר שעליו צריח, ומוקף כיפות, זהו הבנין הגדול של הישיבה. בהתקרבו לכיוון הישיבה הרי לפניך בניניהם של הרמ"ם, ועכשיו בשלבי בניה עוד מספר בתים להרב א. ולחבר העובדים, השטח סביב נטוע עצי פרי ועצי נוי, שתול דשא ירקרק, עבודתם ופרי ידם של התלמידים בערבי-שבתות ובין הסדרים, הנוף פורה ומעטר את הישיבה לקריה נאמנה.

הישיבה רכשה לה ספריה נאה, ורהוט מפואר, כאחת הישיבות הותיקות. יהיו ברוכים מחזיקי הישיבה בהון ובחומר, המרכז העולמי של המזרחי, וההנהלה הארצית של בני-עקיבא, אשר מיטב משאלותם ליעוד הישיבה. כיום ליום יביע אומר, כן שנת העשור את הישגי הישיבה תשא ברמה. "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" — "להגדיל תורה ולהאדירה".

אהבה בחיי הרב *

בחודש הרחמים והסליחות, לפני תשעים שנה, זרח לעולם כוכב מזהיר, שביב אש קודש, על פני הישימון, ויקרא שמו בישראל "אברהם יצחק", על שם אבות אבותיו. ויתהלך הלוך וגדול בדרכי קודש, ויזרחו בלבו אורית אהבה במלוא היקפם. ויחל בשחר נעוריו לפתוח לבו ונפשו באהבה וכיסופים לתורה. ואהבה זו הביאה אותו להתקשרות עם כלל ישראל, עם עליתו הבלתי פוסקת במעלוח התורה והאורה.

"כל מה שהאדם מרבה בתורה ובמצוות מתקשר הוא יותר לכנסת ישראל" — כתב.

הרב זצ"ל, הבין בתפיסתו שרק על ידי האהבה האמיתית לכל אדם מישראל, יגיע לידי קיום התורה בשלימותה. כמאמרו של רבי עקיבא "ואהבת לרעך כמוך — זה כלל גדול בתורה". ופירושו של מקרא, עיקר גדול לקיום התורה, וכפי עליתו במדרגות התורה ובמעלותיה הנשגבות, כן גם גברה אהבתו לכל אדם מישראל ולעם כולו.

אהבת ישראל ואהבת הבריות תשאר בלבנו חיה וקימה בלי שום גרעון ופקפוק, אהבת ישראל מחייבת אהבת כל אדם. כך היה הרב זצ"ל מתייחס לכל אחד ואחד כלחלק מגופו — "מתוך קשר החיים שאני קשור בכולכם ואתם כולכם קשורים בי". מעלת הרב זצ"ל באהבתו כללה, חוץ מאהבה מוסרית אידיאלית, גם את כל האומה שהם שרשי עם הקודש, בני אברהם יצחק יעקב ומשה, שהם מעולים בצורתם כחלק עליון ממעל, המצווים להדבק בבורא ולהאיר לעולם. אהבת הרב זצ"ל היתה כורם השוטף, הבא במגע נעים ונחמד פנים אל פנים עם כל אחד ואחד, ומגעו והתקשרותו היתה התקרבות באות ברית ישראל.

וכמעשהו באהבת ישראל כן מעשהו באהבת המקום והתורה.
 החל מראשית דרכו, בהשקיפו על פני עולם ומלואו, ובהסתכלותו בגבורות ה'
 ונפלאותיו לבית ישראל, חשק בלבו אהבת הבורא ית"ש. וזו היתה ממש הדביקות
 בבורא, כמו שנאמר "ולדבקה בו", וכי האיך אפשר לו לאדם לעלות למרום
 ולהדבק בו, אלא, הדבק בחכמים ובתלמידיהם ומעלה אני עליך כאילו עלית
 למרום.

עלית הרב זצ"ל למרום היתה מתוך הדבקות אהבה, ומכאן מגעו וקשריו
 בלמוד אצל גדולי הדור, הדבקותו והתחברותו בצדיקים, תוך כדי לימוד מעשיהם
 הרבים, בדרכי התורה והיראה "מה אהבתי תורתך כל היום".

גדולת האהבה לתורה שברה את כל הבלי העולם הזה, כדי להכנס לפלטרין
 של תורה, באהבתו לתורה הרגיש את תענוגי החיים האמיתיים, אהבה לתורה
 שנותנת חיים לעושיהם.

הרב זצ"ל הכיר מתוך אהבתו לבורא את שאת עול שלשלת מעמד הר סיני,
 שהיא אהבת זרם התורה לכלל.

"איך לא ירצה בן ישראל לדעת את כל תורת אומתו, החביבה, הקדושה, לכל
 פרטיה, עד כמה שידו מגעת באהבה נאמנה".

וזה היסוד לתורה לשמה, שהיא ממשות לימוד התורה כהלכתה, ושילוב לימוד
 התורה בשלימותה תלוי במקום, שהוא המקור לשלימות ישראל בתורה, והמקום
 שהתורה קבעה לנו, היא ארץ האבות, ארץ ישראל, שכן בה נמצאות הסגולות
 הפנימיות והרוחניות הקובעות את אופי לימוד התורה האמיתי ואת צביון החיים
 של ישראל. "מלכיה ושריה בגוים אין תורה" הרי זו קריאת אנוחה מתוך הלב
 המדוכא ומתוך עגמת נפש על דלדול התורה ממקומה המיוחד, וכידוע, עוד
 בחייו הצעירים עודד ברוחו אהבה רבה לארץ לווהטת טהורה בכפליים. משום
 שכל הגעגועים לשכון באר"י היתה במעלת הרעיון הצלול והנזך השורר בקדושה.
 נוסף ליחסו ואהבתו לארץ ישראל, היתה מודגשת הנקודה העיקרית של
 תורת ארץ ישראל שכידוע אין תורה כתורת ארץ ישראל. ואהבה יתירה היתה
 נודעת לתורה המחכימה והמתגלה בארץ ישראל באור אורות המבריקים
 בשלימותם.

הרב זצ"ל שאף להדבק במקור השראת השכינה באדמת הקודש וזה תכלית
 האהבה המשולשת, והיא הביאתו להתרוממות בשפע קודש בתפארתה של ישראל.
 שלש האהבות הנזכרות כאן, היו נוצצות ומבריקות בתוך לבו של הרב זצ"ל

בכל אורה חיו, תמיד קשורים לתורתו ולמעשיו עד רגעי נשימת חיו הקדושים
 והטהורים האחרונים בעולמו, עד שעלתה נשמתו אל על בג' אלול תרצ"ה.
 כיום למלאת עשרים שנה להתייתמותנו ממאור עינינו, עלינו לרדוף ולהשיג
 מדרכיו וסגולותיו ולהשריש בלבנו ונפשנו, אהבה רבה כאהבתו של הרב זצ"ל,
 "אהבה שאינה תלניה בדבר ואהבה זו אינה בטלה", אלא חיה וקיימת, כן צריכים
 אנו להמשיך ולהחיות ולקיים אהבה טהורה מאור הראייה זיע"א.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
אבנ"ר.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

והנהגה זאת היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.
 המהות האמתית של החיים היא המהות האמתית של החיים, והיא המהות האמתית של החיים.

לדמותו של חבר / לזכר מ"ד גלצר הי"ד

האדם הקדוש הנברא בצלם אלהים גנוזים בו כוחות עילאים טמורים ונעלמים, אחד מהם הוא כח הזכירה ושלילתו כח השכיחה. השכיחה מראה כי האדם הוא כצל עובר וכאבק פורח עלי אדמות. כמו שנאמר באיוב: "אבנים שחקו מים, תשטף ספיחיה עפר ארץ, תקות אנוש האבדת" (יד, יט). ופירושו, שאפילו האבנים שנשחקו ונשטפו נשאר להן הכר וסימן, בכל זאת "אנוש האבדת" כפשוטו. כן נאמר: "במתים חפשי כמו חללים שכבי קבר אשר לא זכרתם עוד והם מידך נגזרו" (תהלים פח, ו). הנה רואים שהאדם לאחר המיתה נחשב חפשי ואין לו זכירה, אם כן מה שוים חיי האדם לאחר המיתה, תולעת רמה, אין כל תמונת חן מיקר הבריות.

כל שעור קומתו וערכו של האדם נמדדת לפי כוחו וניצול חייו לתכליתו "אדם לעמל יולד" ב"והגית בו יומם ולילה", שזו המטרה, לעלות משלב לשלב, היא התופסת את חלל עולמו החי של האדם. כדי להיות מעורה בחיים החברתיים במגע וקשרים, וזה עמלו של האדם שיזכר בעליונים ובתחתונים. למשל, רוצים אנו להעלות לנגד עינינו דמות ת"ח מהו, מיד עובר לפנינו בזכירה פלוני בן אלמוני החי אי"שם בעולם הרחב, כך מתואר בעולמות הנשגבים ונחקק לשם עולם, למדת טובו ומלוי תפקידו.

קשה היא הפרידה מחבר שנקטף מהוך מסגרת החיים. הלב דוה, ומעורר רגשי עצב ודכאון, והעינים, זולפות דמעות כמים.

"אין המת משתכח מן הלב כל שנים עשר חדש", זכירה זו היא של קלסתר פניו של האדם העומד לנגד עינינו כאילו היה חי במעמדנו בעולמנו, אבל לאחר שנים עשר חדש נשכח ועולה מאתנו כמו שנאמר: "ונשכחתי כמת מלב" (תהלים לא, יג). ואז האדם עולה לעולמות עליונים בגבהי מרומים.

פעולותיו של האדם הן הן המציבות לו דמות וזכרון בחיים ואחר פטירתו

חגים ומועדים

- ראש השנה:** יום הראשון בשנה, מקדם ראשית, נשמת האדם מבריקה כנגד אור ראשית, אור אורות ישראל.
- ערו"כ:** סליחה לשני היא תקון הבריאה שהיא מאחדת בתורה, והיא שתלויה בשמים, ומזדקק בזכויותיו.
- ערב סוכות:** הכנה למצות סוכה ולאור התכנסות בלימוד.
- שמחת תורה:** שמחת התורה היא האורה והתכוננות לעבודת הית"ש בשמחה, שהשמחה היא גדולה שמפעלת להבות הנפשות לתורה.
- רחשוני:** וישב בעמקה של תורה הגיע עת המשיכה להעמק של עמקות התורה לשעבר.
- חנוכה:** התגברות הלימוד באור ה' בעולמו בעוז ובגבורת ישראל.
- שבת שירה:** שירה היא התורה במהלך כללי, מרחב בסביבותיה היא שירת הלב, וחיותה כעין גדולתה.
- ט"ו בשבט:** נשמת האדם פורח כעץ השדה במהלך התורה ע"י זריעה ולהגות יומם ולילה.
- תענית אסתר:** מתוך מצוק נפשי מכירים את הנסים, שבזכות נשים צדקניות מתגלים זכויות לישראל.
- פורים:** מחית עמלקיות, היצה"ר הפנימי של האדם, והתגברות בכמות התורה מהזה את מהות ישראל, על ידי שמחת ההכשרה לשלמות הבאה.
- כ"ט אדר:** חרות נפשית לימי החרות.
- פסח:** זכרון יציאת מצרים הוא שעבוד האמונה והמשך להתגלות מתן תורה.
- הספירה:** מתחילים לספור ולהתקרב ליום המעמד של התגבלה, לקבלת התורה מיום ליום, הכאת לחם הפנים שמובאות גשמיות הקדושה ורוחניות הקדושה מתאחדות בעולם העליון.

יום העצמאות: הופעת הגאולה וחזיון הנבואה מתגלה בצביון התורה על ידי עצמאות ישראל שהוא עם אחד במקומו המיוחד לו: ארץ ישראל, מקום הופעת הגאולה והישועה, שמחת עצמאות ישראל בקרקע החיים וגדולת המקום ששם שרויה שכנתנו, ואז היינו שמחים מתוך גלגולים של דורות עתידים, יתקרבו לקרב לב האומה ולשלמות מציאות ישראל בחיי המעשה.

שבו עות: התורה היא נשמתו של האדם הנמשכת ממעמד הר-סיני, ושלשלת החיים בטוהר הנפשות של אתה בחרתנו.

שבת חזון: צרות רבות באות לעולם על ידי התפרקות בעול החיים, ומוסר דרכי האדם אשר ילך בו, "חזון" מבטאת את תוכחת הרבים על ידי הנבואה.

ט' באב: לזכור את חורבן הבית ולשמר על חוקי התורה כבזמן הבית, וזכרון ירושלים מקום קדושת האומה שחרב בעוה"ר מחולשת החזקת התורה, ששמירת התורה מחזקת ומעטרת את פארה של ירושלים.

ט"ו באב: יום המחילה הפרטית שבאדם על ידי שמתאחד למסגרת העולם ונקרא בשם נפש חיה, יצירה חדשה שמופיעה בתוך כלל ישראל.

ר"ח אלול: התחלת ההתעוררות בעבודת ה' ודבקות במעשים טובים בדרכי ה', שהם מביאים את הגאולה השלמה, והיא ההתחלה ללמוד ושקידה.

ג' אלול: יום הסתלקות מו"ר הראי"ה וצ"ל מאור התורה באהבת ישראל וארץ ישראל, בעל המחשבה הנשגבה, ויעובי"א.

כי איננו טבעי מוחשי, אלא שכלי עמוק ועליון. ואצלנו, בחנוכה, היה הנס לקיום האומה כולה לכבוד ולתפארת, הרי שצריכה השמחה להתבטא להבין ולהשכיל גודל שמירת התורה. כי בגלל קיום התורה וההתמסרות לדבקות בה, כי היא מורשת אבות וסם החיים, באה לאבותינו הישועה שנעשתה בעזרת הנס, האות השמימי, שהוא כחלק מהתורה שהיא כמוהו למעלה מן הטבע. התורה והניסים הם דברים שלא כדרך הטבע הקשורים יחד. ויש התרחשות ניסים ע"י קיום התורה הקשורה לישראל וקיומם.

כל נס שהיה ויהיה, יש לו יחס לאדם על ידי איזו דרך ישרה והשתלמות כרצון הבורא, ומחמת הסיבה שמסובב הסבות בא בהנהגתו זו, יש לו לאדם לשמח שמחה רבה, הודאה על בינתו ושכלו ההולכים בדרך צלחה, כי השנית עוזרו. בפרט נס חנוכה שהוא נס כללי לכל האומה, וזאת הצריכותא להרגיש את המסירות נפש אשר היתה תקיפה בידי אבותינו וע"י זה הושפע שפע רב בעולם העליון להצלת ישראל, ומקרבינו אנו צריכים להודות ולשמח על חיינו בכל רגע ורגע, שכן ישועת הנס נמשכת לדורי דורות.

שמחה והודאה

ידוע גודל הכרתם של הראשונים אשר היו בעלי רגש ומחשבה לקבוע חגים. שכן מצינו פעמים רבות ב"מגלת תענית", "על שהגוים היו מצרים להם לישראל ולא היו יכולים לצאת ולבא מתוך העיר, מפני מוראו של האויב הצר, אלא בלילה היו יוצאים ושבים, וכשגברה מלכות בית חשמונאי הגלו אותם משם, ואותו היום שעקרום עשוהו יום טוב", וכן יש הרבה מאמרי חז"ל המגלים לנו את גודל ההשגחה שהופיעה על בית חשמונאי, ועוד לפני קום בית חשמונאי דנו בארץ ישראל כדיני יון, ובזו את הקודש ורק בתקומת בית חשמונאי בוטלו כל גזרותיהם.

לכאורה הדברים גלויים, שהיו החשמונאים חזקים ובעלי כח, אבל אליבא דאמת ומהתבוננות לאמתם של דברים הכל היה תלוי ביד ה', "ויושיעם מיד שונא ויגאלם מיד אויב". ופרשו כי בתחילה היתה השנאה לעקור את עם ישראל מדת ישראל, ואילו אחר כך מרוב שנאה החלו אף להרוג ולהפיל חללים ועל זה נאמר "ויגאלם מיד אויב".

וחייבים אנו להודות ולשבח "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" על הישועה והגאולה הגשמית והרוחנית שנעשו לנו על ידי נס הנצחון, וצריכים אנו לדעת

היטב כי השמחה בדבר הגנס היא לא רק לשעתה אלא בכל דור ודור, ואימת הגויים בפני תופשי התורה היא מאז ועד עתה.

רצונו של מקום כתכלית לקיומו של עם ישראל המדרש אומר "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום הוא מרחם עליהם כרחם אב על בנים". דבר זה ראינו בנס חנוכה כשעם ישראל עמד במסירות נפש למרות כל המריריות והצרות השונות. ודבר זה הוה דוגמא לרבים שהתחזקו בבטחונם בה' ועמדו כאיש אחד למסור נפשם על שמירת התורה.

דרך זו של מסירות נפש, מגלים לנו רז"ל במאמרם "כל מצוה שישראל מסרו עצמם עליה, עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו עצמם עליה למיתה, היא מרופה בידם". הרי רואים ממאמרם זה כי מסירות נפש היא הדרך להצלת החיים לדורות הבאים, "למען ישמעו", וזה שנקרא עושין רצונו של מקום, כי בזמן שיש מסירות נפש מצד ישראל מיד מתעוררים רחמי הבוית"ש כאב על בנים, ומראה נסיו אשר הם בדרכו הטבעית, ולקח מעשי החשמונאים בזמן הבית בכל העז והגבורה הם "מעשי אבות סימן לבנים". וצריכים להיות בלבנו כדי שלא ישתנה דבר במהותם של ישראל, כי "בין כך ובין כך בנים נקראים" ואם ח"ו מרפים את הבטחון ומסירות הנפש על שמירת התורה, הריהם עוברים ב"בל תגרע", שגורעים את חלקם במסגרת כלל ישראל, ומכיון שכך מוטלת חובה על כל אחד ואחד להיות זקוף אפילו בפני רוחות בלתי מצויות. הגדרה זו של רוחות בלתי מצויות הופיעה במלואה בזמן הבית, בזמן גזירות מלכות יון, שעיקרם לעקור את התורה ומצוותיה.

ולאחריהם של דברים, ההתעוררות המחשבתית לפני כל מעשה, "סוף מעשה במחשבה תחילה" הוא עיקר גדול במהלך המחשבתית של כל בן ישראל בחיי היום יום במהלך האידיאל של בן ישראל עבד ה', וכשהדרך המחשבתית מכוונת על פי התורה, או, המעשה כהלכה.

גר הקדש

אחד הדינים הנוגעים לנרות חנוכה הוא, שאסור להשתמש בהם, "הנרות הללו קדש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד". ובטור מובא טעם משום שהנס נעשה בשמן המנורה וכדי להשוותו למנורה אסור להשתמש לאורה. ואפשר לומר עוד טעם, כי גר מסמל את התורה "כי גר מצוה ותורה אור"

ואמרו רז"ל "אל תעשה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפר בה (אבות), מדברים אלו אנו רואים את חומרת האיסור להשתמש בתורה, לעצמו ולטובתו. "אלא לראותם בלבד", יש בזה שני מובנים: האחד, ראייה שמביאה לידי זכירה, לפרסומי ניסא. והשני, יראת הקודש, שהשמן כשמן משחת קדש שהיה בבית המקדש. "ודאשתמש בתגא חלף". וזו היא יראת הרוממות שצריכה להיות מפני הנרות.

כמו כן בתורה ובלמודה, התורה ניתנה ליראה "לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות", כל הלמוד מובנו להסתכל באותיות המכילות ולקרוא ולהבין "כי הם חיינו", והראיה בתורה מביאה לידי הסתכלות של הכרה עצמית ש"מה תכלית האדם בעולמו", ומתוך כך מובן הפרוש "וליראה את שמו", לירא מפני בזיון התורה והעברה על מצוותיה שענשם חמור. "ונזכה כלנו במהרה לאורו. "אור חדש על ציון תאיר".

סמוכין לדבר, מאמר הכתוב: "טוב אחרית דבר מראשיתו", פירושו, שטובה האחרית הנובעת מהראשית, ועוד נאמר: "גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון", ופירושו שגדולת הבית השלישי יהיה יותר בפארו מהראשון. (שבית עולמים יבנה מתוך תשובה שלמה החלטית, שהאחרון אחרון חביב, יעקב השלישי באבות, הבחיר שבאבות, ובית המקדש השלישי כנגד יעקב שכולו תורה. ויעקב לא מת, שלעתיד לבוא יתגלה כוחו של יעקב שכולו אמת מוחלטת ממקור התורה בחיי טוהר בעבודת השם). כעין זה נאמר בסדר קדושה במוסף של שבת: "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" כשם שהראשית היתה מהשית, בהכנת יסורים של הקנית אמונה וגאולה, כך באחרית, בגאולת מרדכי ואסתר, היתה מהשית על-ידי הקנית אמונה וגאולה, כפי שפירשו רז"ל "קימו וקבלו — הדר קבלוה בימי אחשוורוש".

נקודת היסוד לדברים, היא הידיעה כי ישראל מצד עצמם יש להם סוף, אבל קיומם הנצחי הוא מצד הסגולה העליונה, ובכך הסוף שבהם, הוא השלמה נצחית מהשית כי ישראל ראויים לשלמות. (ישראל).

מתוך דברים אלו רואים, שיש שני גדרים של סוף. א) לגריעותא, מלשון כליה. ב) לטיבותא, מלשון השלמה. תם ונשלם שבת לבורא עולם.

הסוג השני ראוי לישראל, מה שאין כן עמלק ראוי לו הסוג הראשון. כי זהו ענינו המיוחד של המן שתפיסתו נובעת משורשו השטחי, שדבר זה סותר את דרך ישראל. וכאן צפונה סגולת ההפיכה של "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה כשונאיהם", וענין ההפיכה ממבט החידוש, הוצ' חודש אדר.

ישנה עוד תוספת ביאור מפסוקים אלו: "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו", כי ישראל נקראו "ראשית" וגם עמלק נקרא "ראשית", שנאמר: "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד". לפי אותו קו שבארנו שמחשבת המן היא המחשבה השטחית, חשב בלבו, הואיל וישראל נקראו ראשית תבואתו של הקב"ה, ומה תבואה נאכלת מדי שנה בשנה, ראשיתה בימי האביב, בניסן, ואחריתה בימי אדר, כך ישראל יאכלו משונאיהם. כאן היתה הטעות שבמחשבת המן. כי ישראל נקראו "ראשית" מפני שהם עלו במחשבה תחילה, כמאמר רז"ל: "בראשית ברא אלקים" — בשביל ישראל שנקראו ראשית, כאדם שזורע וראשית מחשבתו היא על התבואה ולא על הקש. כל העולם נברא בשביל ישראל, אמנם עמלק נקרא "ראשית", כמו שהקש גדל בראשית התבואה. אבל גם לענין אבדון הוא ראשית, כי אחר שהתבואה גדלה הולך הקש לאבדון, וכן עמלק נאבד באחרית.

כמו שנאמר: "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", כי באדר אין הקש, ומכאן ואילך התבואה נשמרת וניתנת לבית האוצר. תבואתו של הקב"ה הם ישראל, שהעולם נברא בשבילם, ליעודם. ומתוך שלא ראה המן את ערכם של ישראל בתור חלק העולם, אמר למלך אחשוורוש "ישנו עם אחד מפורז ומפורד בין העמים ולמלך אין שוה להניחם", וכונתו היתה כי זהו אבוד ישראל כאשר הם מפורזים ומפורדים בין העמים, מדולדלים ממקומם הטבעי דהיינו ארץ-ישראל, הרי הם בטלים מערכם כלפי אומות העולם — אם כן יש לאבדם! אדרבא, מתוך שיצאו ישראל מארצם המיוחדת, לא נתן הש"י להם ארץ מיוחדת, כי כל העולם מקומם של ישראל, ואילו לא היו ישראל, לא היה נברא העולם. (וממילא העולם כולו מקומם וראוי להם, לכן כאשר הוגלו מעל ארצם נפוצו בכל העולם. שלא שייך להם ביטול, מאחר שהש"י שיתף שמו בשמם. שמדתו של הקב"ה להשתתף ולהיות את דכא, וישראל בגלות מדוכאים, וראויים להשראת השכינה, וזהו ענינו של פורים. שהנס היה בהסתר "ואנכי הסתר אסתיר", ה"אנכי" שהתגלה במעמד הר סיני בקולות וברקים, התגלה לישראל בעת צרתם בתוך הגלות בדלדולם ופזורים, שח"ל אין ראויה לנסים באתגליא, רק ארץ ישראל ששם מקום הקדושה המיועד לישראל, ראוי לנסים ונפלאות, אר"י מקומם בגלותם ובתשובתם השלמה "אל תקרי בניך אלא בוניך").

מתוך הדברים האמורים למעלה רואים אנו את חשיבות חודש אדר בכללותו, וכשמו כן הוא, הדר בלבשו ואורו, כי ליהודים היתה אורה ושמחה. השנה שמעוברת באדר, מתרחבת וגדלה זמן השמחה לשני חודשי אדר, "אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומשלוח מנות", וכן מזלו "דגים", לסמל את ענין הריבוי, ריבוי השמחה, ריבוי הגאולה וריבוי ישראל. כמו שנאמר: "וידגו לרוב בקרב הארץ". וזהו ענינם של ישראל שמתרבים כדגים: מה דגים אין עין הרע שולטת בהם, אף ישראל אין עיה"ר שולטת בהם, מה דגים אם פורשים מהים מיד מתים, כך ישראל אם פורשים מהתורה, מיד מתים. כמו כן ניתן לומר: דגים תמיד בהסתר, בפנימיות, במים, ותמיד בתנועה, נע ונד, כך ישראל קרה להם הנס הגדול בהסתר פנים בתוך גלותם, והוא מזל יפת.

אדר הוא זמן פריחת הפירות ובישולם, שגשוג ופתוח הדרכים והמבואות, החי מתעורר לתחיה, היבול מבלבב ונותן פרי, שמחת הטבע משמחת את האדם ביקום המציאות הארצישראלית.

וכן אמרו רז"ל: "מי שיש לו דין, ידחה דינו לחודש אדר שמזלו יפה", יוצא זכאי בדינו ושמחה, הכל צוהל. לפי דברים אלו מובנת הדגשת רז"ל על ריבוי השמחה בהכנס אדר, כי הריבוי בשמחה היא תועלת רבה להשראת השכינה ולשלמות הנפש, כי כל הויה גורמת שמחה, כמו שבמועדי ישראל מוצאים אנו שהחידוש שבהם, האביב, הקציר והאסיף, מוסיפים שמחה, כן חודש אדר, הוית תבואתו של הקב"ה גוררת אחריה שמחה, "משנכנס אדר מרבים בשמחה".

התורה נדרשת בפרד"ס, שכולם משתלבים יחד. ויחיד מיחידי האשכולות הכהן הגדול מזא"ה הכהן מלובלין, מסביר בספריו את ענינו המיוחד של חודש אדר.

שנים עשר חדשי השנה מכוונים כנגד שנים עשר שבטי ישראל, ושנים עשר המזלות. וחודש אדר מכוון כנגד יוסף שהוא הצדיק, שבגללו זכו ישראל לגאולה, "ובית יוסף להבה", וההליכה במדבר היתה בזכות עצמות יוסף, שהוא הלהיב והרים את אחיו לגאולה ולידי התגלות באור ה'.

שבטו של יוסף התפצל לשני שבטים, אפרים ומנשה. ואפרים שהוא הצעיר, שנולד שני ליוסף, התברך ממעל למנשה אחיו, בכך שזרעו יהיה מלא הגויים "והם רבבות אפרים". וזהו הענין שלפעמים יש שני אדרים, ותמיד האדר השני הוא החשוב, שבו עיקר השמחה.

יוסף התברך בברכת הריבוי "וידגו לרב בקרב הארץ", בזכות צדקותו שקדש שם שמים, ולכן אדר מזלו "דגים", לאות הריבוי שבחודש זה. שאמרו רז"ל (ר"ה ח.): "הצאן מתעברות באדר", ונמשלו ישראל לצאן "כעדר הרחלים".

בחודש אדר מתגלה כח פרו ורבו המשרה שמחה בעולם, וזהו בשלילת המן שרצה לאבד ולהרג את ישראל ולהשאיר מתי מספר לכלה בארץ. "ועמדו מושיעים", אלו מרדכי ואסתר שצדקתם גרמה לגאולת ישראל כיוסף בשעתו.

בחודש אדר מתגלית מדתו של יוסף לצאצאיו בגלות, לצאת משעבוד לרוחה, ומחושך לאורה "ונהפוך הוא". וידוע כי יוסף עלה לגדולה במצרים ונהג בשררה ומלכות, וכל אוצרי המלך נפקדו על ידו, בכבוד ובגדולה ישב על כסאו, ובזכות נגאלו ישראל. כך מרדכי, סבל ודוכא על ידי אחשוורוש, ולבסוף, מרדכי היהודי בצדקותו, הוא עולה לגדולה לשבת ראשונה במלכות, להציל ולקיים את עם ישראל. יד ה' שהראתה לאבותינו ולנו את התגלגלות יוסף על אחיו בקנאתם, במכירתו למצרים וכל פרשת גדלותו בבית פרעה, התגלתה אלינו באותות נסים ונפלאות, בזמן מרדכי ואסתר.

כל יום מכוון, וכל חודש מכוון, ואדר הוא החודש שיש לחשוב בו ולהגות מסביב למאורע ההצלה, ולשמוח בישועת ה' את עמו. וענין השמחה המיוחדת באדר היא עבודה רבה, שמצב מרומם מביא את האדם לידי הגותו לשלמות. כי כל החי שש וצוהל בתקופת אדר.

האדם בעל רגש והבינה מתעלה בעתות של בינה יתירה והתרגשות פנימית מיוחדת, ומתרומם לשיא בשמחה וצהלה, כמבואר לעיל. הסיבות העליונות והנשגבות, הן במעגלי הזמן בקבלה ובנגלה, שמתוכן מקבל את הדחיפה להגיע לשעת כושר של ריבוי השמחה כהלכה. שמחה זכה וטהורה שמגיעה לשלמות ובינה, בלי שמץ של הוללות ולעג של הבל וריק. היא הגדולה והתפארת לכוזן ולמדוד את המצב החי העולמי, של האדם הפרטי, לזמן והזמנים שקבועים ועומדים בהתאם לצרכי החיים מאת בורא העולם. בתבונה משנה עיתים ומחליף את הזמנים, ומסדר את הכוכבים. הכל טובב ומהלך בדברו מיסוד הבריאה והעולם, מהחל "בראשית ברא" ועבודתגן בזעת אפים למלא את הדרך הנכונה, שהיא שילוב במעמד, כראשית כל דבר במקומו ובעתו, ושבאים לסדר, באים לשמחה בזמנה.

הסדר גורם אחריו שמחה, שסטיה והתפורות מתוך הקיום הקבועים למהלך של האדם, הורס את שעור קומתו של האדם, וממילא נשאר כפוף ומדוכא תחת תחבולות ובלבולים בלתי יציבים, שמכלה את מעמד האיתן, בתורה ובמצוות ומעשים טובים, במדות ואורחות חן וחסד, ונהיה שנוא לבורא ולבריות. דרכי התורה מפלסים את הדרך ילכו בה, ויאתו לעיני הבורא והאדם, ובהכרח שעמלו לשם מטרה זו (כלעיל) הריהו מתרומם מעלה מעלה, ובא בדרכים טובים וישרים, שאותם מקבלים וקונים בסדר, ואותם זקוקים והכרחיים לקיים בסדר ובתמידות. "אש תמיד תוקד על המזבח". כך אצלנו הארת המדות צריכה להיות בסדר השנון בתורתם של אבות ממקור התורה, הנביאים, הסופרים וחכמים ז"ל, וזה הנורמליות התכונה שמרבה שמחה ממש.

אדר תשי"ח.

אם תרצה הנאל באחזקת ביאורו ואלו המצוות מצדדו בזה - ויהיה
 מורה. אף על פי כן, האמת היא, ויחידה זאת נחשבת כי היא
 לא ידועה על ידי מיעוט של עובדיה ויבטל גורמם ויחזיקו את
 יאודי יום קדושה. ויחזיקו את המצוות, ויחזיקו את המצוות.

מפסח עד לקבלת התורה

אם זמנו כזו, אע"פ שהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה שיהיה
 קיימת על ידי אלה ויחזיקו את המצוות, ויחזיקו את המצוות.
 אך על המצוות והמצוות והמצוות והמצוות והמצוות והמצוות.

שעבוד מצרים, אשר הביא את הנפש לידי עבדות, המתבטאת בקליטת ההכרה
 מתוך מצור ומצוק בכוחות האומה של זרע יחידך, הוא שבירת המגע והקשר
 השלמותי בין ישראל לאביהם שבשמים. על ידי כך בא הצמאון והחיבה היתירה
 ליניקת החיים בטהרה, בצח צחות הוד החיים, של הנשמות של זרע אבות,
 בעלי ההכרה והאמונה השלמה שקיימו את כל התורה. ממילא הירידה בשפלות
 מצרים בתהום הטומאה מדרגת הטהרה שבישראל, בא לידי גילוי גאולה שהשם
 יתברך שמו הוציאנו משם מבית עבדים, היא שהביאה אותנו אז לידי חכמת
 הדעת, בבינה והשכל ובכח השקפה פנימית אנושית, במובן של פוקח עורים
 וזוקף כפופים, לידי באפם יריחון את ריח בושם הרעננות של דרור יקרא. הכל
 בא מתוך תשוקה נפשית, לדרור של רוח רוממה, שהיא נתיב היראה והבטחון
 בבורא העולם, שהיא היא עצם התורה. שהשם הכולל של כלל ישראל בתואר עליון,
 בני חורין בתורה ובמקום, ומקומם של ישראל גלוי וידוע כמו שאמר דוד:
 "ויוצא עמו בששון ברנה את בחיריו ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו
 בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצורו הללויה" (תהלים קה, מג-מה).

ויוציאנו משם ביד חזקה, בחפזון ובזריזות עד כדי ויאפו מצות עוגות לחם
 עוני, בארבעה עשר בניסן ואכלו מצות על מרורים. על שום מה? על שאפו את
 המצות בחפזון ועבדום בחומר ובלבנים וכל עבודה קשה. הזכרת העבדות מביאה
 את חרות האדם לידי רוממות, מתוך כך אמרה התורה חמישים יום תספרו מיום
 הביאכם את עומר התנופה, ולמחרת הראשון של פסח, מתחילים לספור
 את הספירה הכללית, להגיע אל יום החמישים הוא חג השבועות, יום הבאת
 לחם הפנים, מאת בני ישראל. התשוקה והצפיה מיום אל יום להתעלות לקבלת
 התורה למעמד של כל הנשמות, לקבלת אור חדש מחג החרות, חרות הנפש
 והגוף. המשתוקקת וצופיה ליום הגדול, מעמד אחדות הלבבות, ברעד, ברתת,

וברנה, תחת השראת השכינה גלוי אור החיים לישראל, "אתה בחרתנו מכל העמים ורוממתנו מכל לשון", הבחירה בישראל, סגולת ישראל היא חרותם, "ברוך הוא אֱלֹהֵינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו", זאת הרוממות של המבדיל בין אור לחושך ובין ישראל לעמים. היא המגע שלנו בתורה, כי הם חיינו.

אופן של ספירה להקרבת לחם הפנים, מהחומר הגשמי המוגש מתוך כלל ישראל שנתעלה כליל לגבוה, בו ביום הקריבה לקבלת התורה היא עיקר הספירה של התקשרות והתמזגות, בין הגשמיות שבישראל להרוחניות שביניהם יש קשר קיים. וזהו אות בישראל מיום מתקרבים לריוח של הרוח והגשם הפועל בישראל. דבר שבצפיה חייבת חיים הסופרים כל יום להיום האחד הגדול, שבו יש להכיר את ההכרח כלפי אבשב"ש, שאם אין תורה אין קמת, ואם אין קמת אין תורה, קיום עצמיותנו, קשור בתורה, והתחזקותנו לתורה קשור בקמת "וזהו אם שמוע" וגו' "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" וגו'. לחם הפנים יש בה עטרת תפארת שמביאים אותה בכלי חמדה והתורה נמשלה לכלי חמדה. יום שמביאים את לחם הפנים במקום קדוש בפנים בית המקדש גם הפנים הנפשי צריך להיות מקודש להכשרת הביאה, והייתם קדושים ועשיתם את מצותי. קיום המצוות בתמימות, "אשרי תמימי דרך וגו'", "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול".

והוא המגע שלנו בתורה, כי הם חיינו. אופן של ספירה להקרבת לחם הפנים, מהחומר הגשמי המוגש מתוך כלל ישראל שנתעלה כליל לגבוה, בו ביום הקריבה לקבלת התורה היא עיקר הספירה של התקשרות והתמזגות, בין הגשמיות שבישראל להרוחניות שביניהם יש קשר קיים. וזהו אות בישראל מיום מתקרבים לריוח של הרוח והגשם הפועל בישראל. דבר שבצפיה חייבת חיים הסופרים כל יום להיום האחד הגדול, שבו יש להכיר את ההכרח כלפי אבשב"ש, שאם אין תורה אין קמת, ואם אין קמת אין תורה, קיום עצמיותנו, קשור בתורה, והתחזקותנו לתורה קשור בקמת "וזהו אם שמוע" וגו' "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" וגו'. לחם הפנים יש בה עטרת תפארת שמביאים אותה בכלי חמדה והתורה נמשלה לכלי חמדה. יום שמביאים את לחם הפנים במקום קדוש בפנים בית המקדש גם הפנים הנפשי צריך להיות מקודש להכשרת הביאה, והייתם קדושים ועשיתם את מצותי. קיום המצוות בתמימות, "אשרי תמימי דרך וגו'", "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול".

ערב יום העצמאות בישיבת "מרכז הרב" *

יום א' ד' באייר, לפנות ערב עת דמדומי חמה, ליל התקדש חג. כל בני הישיבה החליפו את בגדי החולין והופיעו לבית המדרש לבושים בגדי חג. מגולחים ומצוחצחים כיאה ליום שמחה. הגיע זמן התפילה, התכנסו לאולם הלימוד בני הישיבה, וגם בחורים משיבות אחרות אשר מצאו את מקומם בהישיבה. עת הגיע ראש הישיבה הרה"ג ר' צבי יהודה הכהן קוק שליט"א, ניגש ש"ץ בעל הטנור הדק והנעים, והשמיע בקולו הערב את סדר התפילה "הודו לה' כי טוב" כפי קביעות הרבנות הראשית. התפילה נערכה בליווי הקהל בזמרה ובנעימה חגיגית. לבסוף נסתיימה ב"אני מאמין" וברכת החג איש לרעהו. כפי התוכנית המסורתית הקהל נכנסו לקיים סעודת מצוה, בתוך הסעודה שרו זמירות השייכים למאורע היום. גם כמה מבני הישיבה השמיעו דבריהם על עניני דיומא, אחרון אחרון חביב דבר מרן ראש הישיבה, שבתוך דבריו העלה את ערך היום, שאנו נמצאים כבר בתוך הגאולה, כמו שאמר אביו הרא"ה זצ"ל, אם יהיו ששים רבוא יהודים בארץ, תהיה הגאולה. יש לצרף את דברי הרב ר' יהושע מקוטנא זצ"ל, אשר אמר, אם הצבור (צדיקים בינונים ורשעים) יעסקו בבנין הארץ, הגאולה תהיה.

"הנה לפני שמונה שנים התכנסו לאסיפה מאוחדת באחד מבניני תל-אביב, לשם הכרזה ברוב עם, על הקמת מדינה עברית, מדינת ישראל יסוד כסא ד' בעולם (ארה"ק), לשם הרמת נס האומה הישראלית, למען יכירו אומות העולם כי אנו האומה העילאית בני השי"ת וכן כל תהליך התגלות המדינה כחזון נביאנו הקדושים ע"י פותח שערים ברחמים רבים".

"ממש גדולות רואים לעינינו שכן קבועים על מפתני בתי הממשלה ובתים מרכזיים, מזוזות לתהלה וכדין, מי פלל לראות כזאת לפני תשע, עשר שנים".

בתוך המשך הדברים, שיצאו בהתלהבות נוראה והתרגשות רבה, נשמעו דברים מחרידים לב, נגד האנשים החושבים עצמם ליראי ה', ולמעשה הולכים ומדביקים מודעות באותיות מפוצצות בנוסחות מלציות, שתוכנם לאסור להשתתף בחגיגות יום העצמאות, וכל מי שהשתתף כינהו בכינוים ושמצות וחילול ובזיון קדושת-המדינה, ועצם קדושת היום הגדול, וי לעינים שלא רואים ממש את מעשי ה' ואת הניסים והנפלאות, כן התפתחות המדינה אפילו שמנהיגיה לא יראי שמים, יש לה מדרגה אלקית ונעלה.

אחת הנקודות החשובות שדבר על אהבת ישראל בניגוד לאלו שמוציאים את עצמם מכלל זה, ואמר בשם הגר"א שהקב"ה שונא את אלו שמקטרגים על בניו, וגם הוסיף את דברי אחד מגדולי ישראל בעל "פרי הארץ" שאמר שמי שמבזה את עובדי תורה, שבין כך ובין כך נקראו בנים, כל השפעות כנסת ישראל אין לו חלק בהם ומפריש עצמו מהכלל (מלים נוראות). ולסוף דבריו אמר, שיש לרדת ולהשתתף במעגלים יחד עם בני הרחוב, שכן יש קדושה מיוחדת בשמחתנו ברחובות תחת כיפת השמים והקב"ה מעל ראשינו בתוך שמחתנו. כך היה, אחר גמר הסעודה שנמשכה זמן רב, הסתדרו וירדו יחד עם ראש הישיבה, בשירים ובריקודים סוערים, שכבשו פני המון העם, ברחובותיה המרכזים של העיר, מרן ראש הישיבה רקד בכל כוחו במלא שמחתו הפנימית ובהתלהבותו הנפשית, אשרי מי שראה אותו בהדרו ורינתו מכרכר בהכרה שלמה כמראה כהן בלבושו, ראש הישיבה הפנה את שורות הרוקדים לכוון בית הנשיא מר י. בן-צבי, נימק את כוונתו להליכה זו, הואיל וחג זה יש לו שייכות למדינה (כמו שבשלוש רגלים הולכים אל הרבנים הראשיים שליט"א). ומשם המשכנו לככר המרכזית "ככר ציון" שם התאגדנו במעגלים גדולים ורקודים נלהבים שנמשכו עד מאוחר בלילה.

מהראוי לסכם כמה דברים יקרים שבין השורות, שנכתבו מתוך פעמי קשב משיחתו של ראש הישיבה, גם את דברי יסודות גדולי ישראל כדלעיל, הנחוצים לנו למען הוראת חיים בתקופתנו, לאור הזמן הנוכחי והעתיד, כפורקן הרוח ועמדת יציבותנו באמונת ד' תמימה.

ערב יום העצמאות השאיר אחריו רושם, ולקח אור דבר ד'. "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

אבנ"ר

ל' תמוז ה'תש"ז

ל' תמוז ה'תש"ז
לקוטים
 צפית הארץ

בסיס האדם הישראלי היא א"י אשר אליה ציפו אבותינו לבוא, ובאו לידבק בעפרם של אבות אבותינו אברהם יצחק ויעקב ולקיים את המצוה של ישוב ארץ ישראל. הגיון המחשבה של האדם הנמצא בחו"ל לבוא ולשכון בארצו ולטהר, כמו שנאמר "וירקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאתכם וגו'" (יחזקאל לו, כה). וכן הגמרא בכתובות אומרת: כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודה זרה, להיטהר מתוך טומאת ושקוצי הגוים, ובאשר נכנס לארץ אשר נשתבחה בטוב ואשר אבות אבותינו שכנו שם לפי צווי השי"ת, ובה בחר השי"ת מכל הארצות, ולא מצא הקב"ה מקום אלא ארץ ישראל, שעומדת ברומה של עולם וקדושה מכל הארצות. ביאת הארץ היא התחדשות חדשה בתוכנות האדם הדר בחו"ל בין הגוים, ובא באהבתו בלבו לארצו ולמקומו, ושואף רוח חיים חדשה, ומחשבה רוממת ואשר נמצא בחלקו במחווה היוצא מתאוות חו"ל לאהבה הרוחנית המגשמת את האדם לאהבת הבורא יתברך שמו ולעבודתו בשלמות הנפש, במקומו ובסיסו הקבוע לו ולדורותיו, ואז נשגב האדם בחלקו בשמחתו בישוב ארץ ישראל וקיומה.

ל' תמוז ה'תש"ז
 חיי התורה ולמודה

למוד תורה היא עצם מהותו שחייב האדם לידע בחייו ואשר היא הוייתו בעולם. ובזכות קיום המצוות ואהבתן הוא זוכה להיות אדם קדוש בגדר בן תורה. התורה מחבבת את לומדיה, ובוה בא יצורו של האדם בתורה בשקידתה והבנתה, ואז מתבסס סביב לאורה של תורה עם ה' ית"ש ואשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, כי הם חיינו ואורך ימינו על אדמת הקודש בפרט, ואשר אורה הגדול של תורה מאיר ניצוצות גם ברחבי עמי הגוים. כוולד בן יומו השותה חלב אמו, כך דרכם של ישראל לשתות מי תורה. במד"ר כתוב שבאו לשתות מים מא"י מים טהורים לחיות ולקיים את התורה באהבה אשר היא מקשרת לאהבת המקום, ומצות אהבת המקום מתרי"ג מצוות, ודרכו כששוטו של אבינו יעקב שנאמר "ויעקב איש תם יושב אהלים", שוקד באהלי תורה, איש מושלם בתורה. והזכיה שנוכה לדורות האלו והבאים, דורות ישרים דורות בני תורה, בבי"א.

רעיון קיום המצוות התלויות בא"י

בן ארץ ישראל צריך לקבוע עתים ללמוד בשקידה במצוות התלויות בארץ. ואשר בכניסתו והיותו בארץ בזה"ז חייב לישא את חומרי המצוות האלו הנכללין בקדושת ארץ ישראל, קדושת האדמה הפוריה והמחיה בפרותיה אר עם ישראל. והמוציאה פירות לרוב ולתפארת ארץ ישראל (עיין כתובות קי"ב). ובוה נכלל חובתו של האדם הישראלי לידע את רוחניות הענינים לפני גשמיותם, ואו הוא מקיים את מצות ישוב ארץ ישראל כהלכתה ומצוה זו לא נכללה בתרי"ג מצוות, והרמב"ן ועוד הרבה מגדולי ישראל כללה בתור מצות בנית הארץ ושקידה של תורה במקומה הקבוע לה (ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות), כהלכות התורה גופא. ודבר נחוץ לידע את המצוות התלויות בארץ כגון שביעית, כלאים, תרו"מ וכו'. ולמען ירבו ימינו על האדמה הקדושה והטהורה בזכות קיומן והלכתן התלויות בארץ ישראל. ונזכה לארצנו השלמה בידינו ובנינה כולה. ולשבות שיבת ציון, וביאת גודל הצדק, ובנית בית מקדשנו ותפארתו, בב"א.

הנה בעינינו התחלת חזון יחזקאל, ואשר מציאות קבוץ הגליות מכל ארצות הטומאה שכ"כ גדול יום קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ. וקיום קבוץ גליות כדת ואמונה כמו שנאמר "וידעו הגויים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם" (יחזקאל לו, כג), הוא הקבוץ המאוחד את אנשי הגליות לדת, ואמונה, ואהבת הארץ.

עבד הבורא
כל יהודי נושא את תרי"ג המצוות האמורות בתורה, ומתן שכר בצידן, וכל פשע עובר לידי דו"ת. כל מצות לאריכת חיים, קיום המצוות הן הם תרופות החיים הרוחני, שבאים לידי גשמיות החיים, וכל מצוה שאדם עושה בכל מחשבות ויחודי הבורא, הוא עושהו בקדושת גברא — עבד ה', וסמליות היהדות היא המצוות בפרהסיא והנאתן בחיים.

הרפואה הפרטית והכללית
בראשית ברא, הפלא הנפלא ביצירתו של האדם הוא "ויפת באפיו נשמת חיים" ותרגם אונקלוס "לרוח ממללא", שכל מה שהאדם געלה מהבהמה הוא בעיקר ברוח הדבור שזה משנה שני עולמות, עולם בהמי ועולם שכלי, ותפקיד

גדול יש לאדם לשמור על סגולותיו, שהם לשמש את רוח הדבור להגות בתורת חיים. תפקיד השמוש אך ורק בדרך זו. אבל זה שאינו משמש את רוח הדבור לצרכו המיוחד, הרי הוא מחוסר דעת ועומק הכרה, ויש בו רפיון לעלות על המסלול הטוב שזו דרך החיים, יכאב לבו של אותו אדם ולאט לאט יסיק את נפתולי מחלתו.

מחלת הנפש היא מחלת עצמיות האדם. למניעת התפשטות מחלתו עליו להדבק במקור מחצבתה של הנשמה, ו"קדמה רפואה למכה", כי אם האדם מקבל מכה ובהמשכה מחלה ותקלה יפשפש במעשיו, "פשפש ולא מצא, יתלה בבוטול תורה". שמירת החיים על הקו האמיתי שהוא כחוט השערה, יביא להרגשת מתיקות בעת הצלילה במים עזים.

ואם פגעה באדם חולשה ואפילו מועטה, יש לו תקנה להשתמש ברפואה, להתבונן בחטא הנעשה ולהתחרט, ואז החזרה לקול התורה היא המביאה לידו "לכל בשרו מרפא" (משלי ד, כב).

היחיד מישראל

עם ישראל, העם הנבחר "כי ביצחק יקרא לך זרע", הם גוף אחד ונשמה אחת, חצובים ממעל ממקור חי העולמים. "ויפח באפו נשמת חיים" זה יסוד מהותנו ומעמדנו בעולם, "כשם שאי אפשר לעולם בלי רוחות, כך אי אפשר לעולם בלי ישראל". עם ישראל הוא יציר כפיו של הקב"ה, ההכרח להכיר בלבב שלם את ערכנו בעולם. "הסתכל באורייתא וברא עלמא" התורה נבראה בשביל ישראל ומאידך ישראל נבראו בשביל התורה.

הזיקה ההכרחית לדעת ולהבין, לשמוע וללמוד מהו האדם הישראלי המובדל מבין האומות, הבדלה בין קודש לחול, בין טמא לטהור, בין לבן לשחור. הכל יודעים, הכל מודים בחילוק שבין ישראל לעמים, אבל להבדלה מעליא זקוקים לבינה, שתביא את ההכרה הפנימית שאנו גוף אחד כדלעיל, גוף כללי, גוף גבה קומה, זהו המעלה של ישראל. מה שאין כן באומות העולם, כל אחד הוא יחיד, בהמי, חומרי, אבל היחיד הישראלי הוא קשור והדוק בתוך מסגרת החיים הכללי-ישראלי, שכלי, רוחני, זהו יעודם האידאלי של ישראל, זהו צביונם והדרם המביע את החיים באמיתותם.

אין סילוף בלב הישראלי, "לב טהור ברא לי אלהים". אם האדם מעקם ומעקל בנפתולי נתיבותיו את אורח החיים האמתיים, הריהו חסר לב. פגימות בלב היא

פגיונות בתוכנו, חסרון דעת, הוא חסרון טעם, האדם הישראלי מצוה לשמור על משימתו לא לאבד את תוכנו העליון, לא לאבד את חלקו בחולית החיים המלאים עדן, החובה לשמור על עצמו, לשמור פן יפתה לבכו. אין שומר על האדם הישראלי אלא התורה, השכל העליון, התבוננות בשלילת החומריות, שימוש המחשבה לכלי קודש בחשקה לעליה במעלות הארה, במעלות הטוב הצפון לכל בן ישראל, היגיעה והעבודה עומדת לימין המציאה, הרצון עומד בשיתוף מעלה למציאה יקרה מפנינים, אשרי האדם השומר לא לאבד, וכן לרומם היש לנגלה רמה...

פתק זכרון*

"נפלה עטרת ראשנו או לנו כי הטאנו".

"סייג לחכמה שתיקה".

"גדול עונה אמן יותר מן המברך".

"צריך האדם שיכבד אביו ואמו ויראם".

"אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה".

"אסור לדבר בשעת התפילה".

"אסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה".

והוא הפדיון והנהגה בלא ברכה כאלו

מעל בקדשי ה'! שמור וזכור".

"הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא

לידי עבירה. דע מאין באת ולאן אתה הולך

ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון".

* **בפתק זה שנמצא בכיסו היה רגיל לורז את עצמו — המערכת.**

מכתבים

מכתב א.

בעזה"שית, יום י"א אייר תשט"ו

מה כרם ביבנה לתולית.

לכבוד הורי היקרים שליט"א.

אחדשה"ט, מה שלומכם ?

תודה רבה על הודיעכם שלדוד הוטב, ועל מצב הישיבה והרגשת הישיבה ביום העצמאות. אבא יקירי ! מה שאמרת לי לעיין באגרות ראי"ה זצ"ל, לא מצאתי בספרית הישיבה. ונאלץ להודיעך שספרי סבא זצ"ל אינם נמצאים כי אם "שבת הארץ" שהבאתי עמי.

הנה העתק ליקוטי שיחה של הרב ב. ש. שליט"א ביום ראשון, על יום

העצמאות. השיחה היתה טובה מאד :

למה עלינו לחוג ? אין לך תשובה קלה. זו חובה שאין חולק עליה שצריך לקבוע זכר לכל גס ונס, שהביא בעקבותיו הצלה ואפילו ליחיד, חייב אותו יחיד לקבוע יום לזכר אותו גס והצלה שנעשו לו ולזרעו אחריו, וכך נפסק להלכה בא"ח (סי' קנ"ה ס' מ"ד) : מי שארע לו גס יכולין לתקן אותו בהסכמת חכמים, לעשות יום זכרון. ואותה סעודה שעושין לזכר הגס היא סעודת מצוה. וכל סעודה לזכר נפלאות ה' היא סעודת מצוה.

מצוה זו היא מן התורה או מדרבנן ? המקור הוא : "זכר עשה לנפלאותיו". הדבר פשוט. גס שנעשה לכל ישראל בא"י צריך לקבוע יום בתור זכר עשה לנפלאותיו, ולעשותו יו"ט. ומי שאינו מודה, או שהוא אינו מאמין בנסים או שאינו חושב הרבה, על כל פנים אנחנו תורה חדשה לא קבלנו מסיני וזו ההלכה לזכר עשה לנפלאותיו, יש לעשות זכר שיהיה בו משום יו"ט, וזה ברור. מבחינה זאת זה פשוט וברור אפילו לאלה הרוצים לעמוד על עוד נקודה : "מה בצע בניסים ובמדינה שקמה, שהרי העמידה גזירות וכו' ?", להם אנו משיבים, למה לקשור את זה בזה ? זכר צריך לעשות לנפלאות ולישועה, אם יש המנצלים את הישועה למטרות לא טובות, עלי לקיים חובתי ולזכור את הישועה בלי להתחשב בתוצאתה. מי שאינו מודה בכך, הוא מקטני אמונה.

בעיה יש כאן : מהו היום הזה ? רק זכר לניסים ואז יום הודיה לשמים, וכדרך

שאדם מביא, בזמן שביהמ"ק קיים קרבן תודה, צריך לעשות יום מיוחד של הודיה ?

או יש בניסים משמעות מיוחדת, ויום זה אולי יום של אתחלתא דגאולה, וזה אין קשור בניסים עצמם, ע"כ היום הוא יום גאולה מלבד יום הודיה? אפשר גם כאן לענות בפשטות. זה ראשית צמיחת גאולתנו (השאלה אינה אם זה ראשית צמיחת או אתחלתא. היה גם משהו לפני כן). מי שאומר שאין בו שמחה כלל, כופר בדברי חז"ל, והוא מקטני אמונה. ומי שחושב שהקב"ה צריך לנהוג לפי מה שהוא חושב לנכון, או שהקב"ה חייב להתאים את תכונותיו אלינו, הוא חוטא ושוטה גמור, להקב"ה חשבונות משלו ואין אנו יודעים עליהם כלום. לפענ"ד ישנה הגדרה טובה, לו היה יסוד מדינה חג בשבילנו, היינו זוכים לעוד חגים כאלה. אין אנו מוצאים כי היום שנכנס יהושע לארץ נחוג, גם לא ימי שיבת ציון עזרא ונחמיה שחגגו, יום חג ליסוד המדינה. המדינה אינה אלא כלי, והעיקר אינו הקנקן אלא מה שיהיה בתוכו, משום כל תכנו של ענין יסוד המדינה, ערכו שהוא יום קיבוץ גלויות באין מפריע, כשבידך הדבר לעשות, ולחג אפשר לקרוא: 'אתחלתא דקיבוץ-גלויות'.

שלכם

אברהם יצחק

מכתב ב.

י"ג אייר תשט"ו

פה כרם ביבנה לתול"ת.

אלופי ומיודעי חביבי הנאמן בלו"נ מו"ח י. פ. נ"י,

אחר שה"ט באה"ר ובהוקרה, מה שלומך?

רב תודות על סיפור ערב חג העצמאות בישיבה ובמחיצתו של ר' צ"י הכהן קוק. מאד נהנתי לשמוע אודות התרוממות החג ואוירתא. (הגני חושב שראית את מכתבי שכתבתי על מעמד החג ביבנה והמשכו בכפר הרא"ה, ואם לא ראית הרשות נתונה בזה). ת"ל הלמודים מתקדמים, אין פלאים. יש לי להוסיף עיקר חשוב: אם בהודמנות תשלח לחברך י. מכתב, אבקש בכל לשון של בקשה להשפיעו ולהטיב להגיד לו שיקבל ביתר חשק ומרץ עול תורה ללמוד. שיש עתים שראוי לדבריהם הנאמנים לנפשו הנאמנה, יש לו כמה טעויות יסודיות כגון: כל הלומד ואין חזור דומה לחורש ואין קוצר. עיכוב לימוד הוא בגלל שנשאר עומד ומתביש לשאול. מחמת שבחור שלומד שלש שנים בישיבה ואינו יכול ללמוד פשט גמרא. וכן צריך להזכירו שיש יותר גדולים שלא יודעים.

ולא הבישן למד. אם תשלח לו נא אל תזכיר בשום אופן את שמי, וזה איסור בפירושו. ותסדר את זה באופן מוסרי עצמי מלבד, כדי שלא ירגיש שספרתי לך את הדברים הנ"ל. תסדר את מהלך הדברים בצורה רגילה, ואני חושב שאתה מבין מעצמך משום מה הדבר צריך להיות מוסתר, ולא לגלות שמי בענין זה. זכור ושמור ורב תודות. ד"ש לחברים.

חי מיבנה לתולדת

א. י. ר.

מכתב ג.

ב"ה, כ"ז סיון תשט"ו.

לכבוד הורי היקרים שליט"א, שלום רב!

חושבני כי שמתם לבכם למכתבי הקודמים וגם עכשיו אין חדש להודיעכם. אקוה שברור לכם צורת מצבי "אם לא למענכם למעני". ודברים שכתבתי ושלחתי לא למלאות שולי המכתבים היו אלא למלאות חובתי כמו שהזכרתי במכתב קודם. מיום ליום אין ביכולתי לעבור על נושא הבטלה בחיי הצעירים, ומאוד מאוד נוקש בי עזבון רוח רוממה ונשגבה כדרכה של בנ"ת. כי ידוע לכם הוה"י שליט"א שזה לא דבר קטן להספיד את הימים החולפים. ומצוקת נפשי עיקרה הגדול היא ניתוק חיי מאוירא של תורה כהלכה, וכן איני רואה עכשיו הדרכה בדרכי לקנין תורה. ואין צורך לפרט פרטים שעה שהעיקר הגדול הוא כמו שכתבתי לכם. כאורחא דאנ"ש בזמן שההסקה מתחממת וסביב האש לוחטת מורגשת החמימות. כן גם אני רואה בעצמי שההסקה הפנימית אינה בקו השלמות. והיא אינה לוחטת להבות אש. ומכאן הקרירות והציגה במכונה של כל עצמותי התאמרנה. האדם צריך להרגיש בשעת לימודו הנאה מיוחדת, כמו שמרגישים בכל עסק מלאכה כן הוא בעסק התורה מלאכת המוח והשכל. ומתוך כך באים תוצאות כתוצאות האומן בכליו. וכאן מדה מרובה שבה תוצאות חיים, וטוב טעם ודעת. "רק התאמץ בנייקירי במדות טובות וביראת השי"ת וזהבתו בשקידת התורה" (מתוך אגרת מרן הסבא וצ"ל למו"ה וכו') הודות היקר ד.צ.י. שליט"א) "במה היא סיבת הבקורת הקשה" (מתוך המכתב הקודם כ"ה סיון) אכן אין אני רוצה להיות מבקר אלא שכך המציאות ואני לא חשבתי חס ושלום מלבבי כל מיני חלומות ורעיונות רעים, אלא תשאלו נא את מגשה ה"י כעד נאמן, ועלמא בגלויא. ועוד שכתבתי לפענ"ה השואפת מלימודי בעיר קוהשגו. חס"ה פ"ט ז"א ז"חא

אמו"ר יקירי, עם אמא לא יכולתי לשוחח בענין זה כי בשעה שאני כותב יש לי יותר ישוב הדעת להביע, ובשעת בקורה של אמא לא דמה נפשי בחלקי לרע. לדרור ולאור אקרא. . . ודרור אינו דוקא יציאה מכבלי ברזל, אלא גם מאפילה של "במחשכים הושבנני", פירוש ישיבה ללא אור, "ליהודים היתה אורה — זו תורה".

"הכל בישוב בלי דחיקת השעה" וזה מדובר אף לדבר מצוה. איך אמא הגיעה לירושלים, ומתי?

המצפה לאורה וכסופי תורה

הדל כאלם מדבור כהלכה

הנושא לקבל את בוא אמו"ר יקירי במהרה

ממני בנכם א. י. רענן

נ. ב. אין ביכלתי ללמוד כאן כד"ק רד"כ שליט"א שאמר בשם מרן הסבא זצוק"ל.

מכתב ד.

ב"ה, א' דר"ח תמוז תשס"ו
 "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". כל מחשבותי לכתחילה היו בגדר רבות מחשבות — ועכשיו שבתי לעיקר עצת ה' והיא ללמוד ולדעת מה תכליתו של אדם.

אכן תשאלו למה נסעתי מכם, אשיבכם כדי להיות מרוחק מהבית ולהיות עצמאי, וכל זה טוב ויפה שהעיקר והיסוד בסדר. אבל להיות עצמאי ולא ללמוד לא לכך התכוונתי. ואם תשאלו למה לא תבעתי עד עכשיו, משום שעד עכשיו ראיתי את הכל כנסיון וכמנוחה מכל מה שהיה לי בבית, אבל עכשיו שאני מתבונן ורואה שאין זה תכליתי להיות בור ועם הארץ, ב"ה לא חסרים בלעדי, וכל מכתבי וצעקותי עד לב השמים משום שצר לי ברוחניות, ועוד שנפלו רגלי. . . ומה נורא הדבר שכבר חדשים תמימים שלא למדתי כהלכה ולא שמעתי שיחות ואיני יודע מדוע אין עונים לי. שהרי ב"ה אני כותב שאפשר להבין מתוך כמה מכתבים את כאבי, ואין זה מצוה לכתוב מגילות באדמות יבנה. המצוה היא להצליני מיד היצה"ר ותחבולות רעות.

נ. ב. א. י. ר.

לא באתי לבית הבראה, באתי כדי ללמוד ולהרגיש חיים של חרות בלי כפיית ולחק, אין טעם לדבר עם דמעות ולידום מוטב לכתוב ושיובן. הנ"ל

מכתב ה. — בינתיים חזרתי ביום ג' וכתבתי לך את כל מה שכתבתי לך.

ב"ה, ר"ח תמוז תשט"ו.
לכבוד הורי היקרים שליט"א

שלום רב!

מתוך כאב מצאתי לנכון להזכיר שוב פעם על מצבי האיום שעובר ימים וחדשים, שקעו רגלי בחול וכוחי אובד ללא תורה ודרכה, וברצוני להסיר את רגלי מדמע ואין לי ברירה אלא לזעוק עד אין קץ עד שנגאלים.

כתבתי חזרותי וכתבתי ברגשי דאבון נפש, ותשובה מעשית איני רואה. ולכן אוסיף הפעם לומר, שאין זו דרכי למלאות את ימי כבוד וע"ה, ומיום ליום להקרא נוף. (פרקי אבות פ"ו). אכן מה תכליתי, ואם לא עכשיו סופי שאשאר כלי מלא בושא וכלימה. שוב אני אומר שאיני חפץ לכתוב יום יום אלא מתוך שלא מבינים אותי, רגשותי תובעים ממני לחזור ולעורר עד שאקבל תשובה שתקל מסבלותי.

המחכה לדרור מיום ליום

א. י. רענן

מכתב ו. —

ב"ה, כ"ג שבט תשט"ו לפר' משפטים.

ברוך, ה' עמך וכט"ס!

שלום רב.

לפני כמה ימים מסר לי החבר נ. מ. ד"ש ממך, ואמר לי שכתבת לו שאכתוב אחד הדברים שנתעכבתי ולא כתבתי עד עכשיו אני מוכרח להגיד לך, שכל התחלות קשות, והפתיחה צריכה להיות על מקומה, ותסלח על העכוב.

אחר זמן מה שחשבתי לכתוב לך, נראה לי לנגוע בנושא הענינים ששוחחנו בליל ש"ק וארא "שבת הכנוס". וראשית אפתח, ביסוד הרעיוני וביצוע ההלכתי. שצריך להיות המחנה המשותף בין שני הענינים "תורה" ו"עבודה", שלאמיתם של דברים, הם דבר אחד ומאוגד גם בפועל, שכן הלימוד לבד בלי עבודת המצוות הוא ערך קטן. שהכל תלוי בהוצאה לפועל, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", וכל זמן שמרבים בלימוד לשמה ממילא נובע מעשה המצוות שהם העבודת ד' הכוללת עבודת הגוף, ובריאות הגוף. גם להפך יש חיבור, כגון האדם שמקיים מצוות, ועבודת האדמה והארץ אצלו עיקר רב. שלמעשה הוא פוחת על ידי כך את ערך המצוות והעבודה, ורק על ידי לימוד התורה וידיעתה יוכל

לבוא לידי מצב של עבודה שמהותה מתוצאות קיום התורה והאדם — וכן הארץ. שהכל בא מהכרה אחת של לימוד שנמצא בתוכו היקף החיים מראשית אורח חייו. ודוקא בזמננו שלעבודה יש ערך אחר ממה שעבודה לפני קום המדינה ועכשיו כל השלמת קרקע ישראלי, הוא בכלל קיום מצות ישוב ארץ ישראל. ואחד הדברים שנקלט בהמון העם, הוא ידיעה שהארץ היא שלנו, וממילא צריכים לעובדה ולשומרה, ולא לוקחים להשכיל את החיוב התורני של קיום הארץ וישיבתה, וגם לזה צריכים הרבה יגיעה בלימוד התורה שסוללת את הדרך להכרה שלימה, להיות חובב הארץ בכל לב ונפש, ואחרי שמתמלאים בלחמה של תורה, ושותים בצמא מימי התורה, ואז מתפקחים בגדולה, שמאפשר בה, להחיות בו רוח חיים טהורה אמיתית, ורואים אורח חיים זכים ורעננים, שכל מהלך החיים יום ויום ועתו מסודר והולך לפי רוח התורה שכך צריכה להיות בהתמדה, ומובן שאחר קבלת עול תורה ומצוות, העבודה הולכת במרץ ובחיבה נקיה וטהורה, ולא כל חברי הארגון בכלל וחברי השבט בפרט מרגישים את הדברים ששוחחנו לעיל, וזה באמת חסרון, שצריכים להתמיד ולעורר את שימת לבם של החברים אי שם.

ברצוני לשאלך שאלה, איך הלימודים ?

בב"ח לתו"ע, המחכה לתשובה.

א. י. ר.

מכתב ה.

יום א' ז' באדר תשט"ז, פה "כרם ביבנה" ת"ו.

ה' עמך ברוך !

בשמחה קבלתי את מכתב תשובתך, וכן אענה כאן, בנקודה שכתבת בראש המכתב.

דבר ראשון אמסור לך, שגם אני שמעתי שיחה של הפר' י. ל., בערש"ק פרשת משפטים (תשט"ז), וידוע שדעתו אינה מיושבת ביותר מעגל, ודרכו בעקמומיות, משפיעה הרבה לחברים באוצר המחשבה החריפה, ובא לתכלית טשטוש השכל הישר. למרות שאדם זה מוסמך בחמשה דוקטורטים אינה מעלה לשמוע אותו, שדבר אחד פוסל את כל חייו, שאסור לשמוע אותו, וכגון שרצה להוכיח מהרמב"ם שאין תחית המתים לעתיד לבא כמו שאנו מבינים, ככתוב בתורה ובהמשכה, שתהיה תחיה שלימה, ורצה לסתור את דעת תורה ורז"ל

(היינו הך!), ודבר זה בניגוד לדת ישראל. וגם הרמב"ם בעצמו לא אומר ככה, אלא שמצא התחכמויות והתעקמויות לעשות בדברי הרמב"ם ז"ל. ואם תשאלני, איך שמעתי אותו? אענה לך שהלכתי בכדי לראותו ולשמעו אחר שמעתי שמדברים עליו, כאילו על אחד מגדולי ישראל, אבל מבחינה דינית אסור לשמעו. ואולי מותר, אם יש בידינו כוח נוגד לסתור דברים כדרבונות. ועוד מפורש בגמרא סנהדרין, שמי שקורא בספרי החיצונים אין לו חלק לעולם הבא. ולא דוקא ספרים החיצונים אפילו דברי החיצונים שמבלבלים את האדם בדעתו לדרך החיצונית.

ולענין, רצייתי לקשור דברים ממה ששוחחנו בליל ש"ק "שבת-הכנסו" ש.ז. שהדיבור הוא יקר ומיועד להוציא את דבר ה', להגות וללמוד ולשמור את הפה, וערכו רב. כמש"כ הגאון אליהו מוילנא זצ"ל, שע"י שמירת הפה משתמרת הנפש מכל חטא, אבל המרחיב שפתיו אע"פ שיש לו נפש טובה ועושה מצוות הרבה וכמה נדרים, יהיה לו מחיתה לכל על ידי פיו. וכמה שורות לפני זה כתוב, שגדול מאד כח ההמשכה של רוח הטומאה וההנאה הגדולה מכל העבירות. וכן יש מאמר רו"ל, מפני מה אליה רכה (סוף האוון), שאם אדם ישמע דברים מגונים (רעים) ינקוף אליהו ולא ישמע (עיי"ש בגמ' כתובות דף ו' עמוד ב'). מתוך מאמר זה רואים אנו שצריכים לשמור מלשמוע דברים רעים ומרמה, כמו שיש איסור הדיבור, כך יש איסור שמיעה, שאוון זו ששמעה על הר-סיני "א-נכי" וכל עשרת הדברות ותרי"ג מצוות (הנכללות לפי המפרשים בעשרת הדברות). וממסקנת הדברים, שהאדם בעל עול התורה, וחלק מכלל ישראל, חייב לשמור גם על חוש השמיעה שלא ישמע דברים הרעים, אלא צריך קודם לבדוק היטב, כמו בדיבור שצריכים לחשוב את תוצאות הדיבור וערכו, וכהכרח לשלמות החיים הנמשך ממשה רבינו והאבות עד עכשיו. הוא לא תלוי בנו, והכל מוחתם "ועל בריתך שחתמת בברננו". והוה ה"נעשה ונשמע".

ואחר וכפשוטם של דברים יש הכרח של קבלה ועשייה ולא מובנה סתם קבלה אלא כהלכתה מאת ה', וממילא החלק הרב בקיום המצוות תלוי בדיבור, בהוצאה ובשמיעה. שכן רואים שתמיד הגמ' אומרת חרש שוטה וקטן, שהחרש הוא כמו השוטה והקטן, שסתם חרש ברז"ל, שאינו מדבר ואינו שומע. ומסקנה, רואים שמי שחרש אינו בכלל אדם שלם, ולהפך, שעיקר האדם השלם הוא המדבר ושומע. לסיכום הדברים נראה, — שהשיחה עם הקומונר החילוני, יכולה להרוס הרבה. משום שיש חיוב של התבססות ואיתנות, ואחר כך אפשר לבא לידי

יום הנס והאותות להצלת ישראל ותקומתם. שכל קיומנו "כאיש אחד" הכל משית"ש אבל במיוחד נתגלו הופעות חזון הנביאים. בטבע מהלך הקב"ה, מסבב הסיבות ומנהיג עולמו בחסד ורחמים, שהוא מחנינו בניסים ופורקן נפשנו, שמציאות השית"ש מתגלת בכל שלב ושלב של תקומת מדינת ישראל, מהראוי להזכיר את ענין נס פורים. הואיל ואנו עומדים בערב פורים אחד הדברים הבולטים והעיקריים הוא "ונהפוך הוא". שכל הזמן הגויים הורגים בנו הרג רב, ופתאום היתה הפיכה שיד עם ישראל גברה והכל בחסדי השי"ת, וכן לפני קום המדינה היינו נשחטים כטרף, ועכשיו שגורשו האנגלים מאת מסבב הסיבות ית"ש, גברה ידינו, ורמה הכרתנו שיש אומה נבחרת "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" וכו'. הכל בא בתהליך הזמן. ורבים הדברים ואין להאריך בכתב. ונקוה לאיזה הודמנות לשוחח.

על אחרון אחרון. לענין בעית "שנת המתיבתא" ראיתי בתוך עיון בלמודי את הגמרא ביומא דף לה: ת"ר עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונתי אומרים לו כלום עני הייתה יותר מהלל (הזקן) אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיק (מיזן מטבע שהוא חצי דינר). ובכל זאת היה צמא ללמוד תורה ולא הניחו שומר ביהמ"ד להכנס, מה עשה עלה על הארובה בימי החורף בשלג, והקשיב לקול תורה, ולבוקר היה מכוסה שלג. אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסים, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, כלום עשיר הייתה יותר מר' אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום היה נוטל נאד של קמח על כתפיו ומהלך מעיר לעיר, וממדינה למדינה ללמוד תורה כל היום וכל הלילה. רשע אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר נאה הייתי, טרוד ביצרי אומרים לו כלום נאה היית יותר מיוסף, אמרו עליו על יוסף הצדיק שבכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים וכן רצתה לפתותו ולתת לו אלף ככרי כסף שישמע לה לשכב אצלה ולא רצה לשמוע, (עיי"ש). ומתוך דברי רז"ל אלו אין שום התחכמויות, אלו הם דברי א־לקים חיים. וממשות חיינו ואורך ימינו. וכדי להרגיש לא פשוט הדבר שצריך יגיעה רבה, לטעום מעדני מלך. וכי יש להסתפק להשאיר "שנת המתיבתא". והלא דבר הכרחי שלא יצאו לנח"ל וימשיכו להקיבוץ והיו חיוו מדולדלי אברים מתוך פנימיות הלב. ובפרט עקשיו שהגאולה תהיה ע"י למוד התורה (כמו שהזכרתי לך במכתב הקודם), ומתוך זה נראה לי לשייך

הענין למאמר "השתלמות הפרט" שיותר טוב שחברים יבקשו דיחוי לזמן מה להשתלם, ויותר זמן להקדיש לעבודת ה' בתורה. שעיקר צלילות הדעת והתפיסה היא עכשיו ולא בגיל מבוגר בקיבוץ, שאז גם היציאה תגרום רפיון לכלל מתוך שימצאו כמה וכמה בעלי כשרונות. רציתי להוסיף ולומר לך שמה שהזכרת את מאמר רו"ל. "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה" אפשר לראות מהגמ' שהבאתי לעיל שהלל כל הזמן היה משתכר כל יום וגו'. ר"ל קודם שהלך לבית המדרש היה הולך ומשתכר לקיים ממה ששנינו כל תורה שיש עמה מלאכה סופה להתקיים וכו'. (זה מפרש המהרש"א. שם).

א. י. רענן
המחכה לתשובה.

ג. ב. רציתי למסור לך ממה ששמעתי מראש הישיבה שליט"א, שלפני פורים צריך ללמוד טוב את מגילת אסתר, עם הגמ' מגילה ומדרשי חז"ל, ואז מרגישים ממש את שמחת פורים האמיתית. הנ"ל

מכתב ט.

לכבוד י. ר. י. יצאנו מן העיר ונראו לנו כלל, שזה מצות "ואהבת לרעך כמוך" שלום רב!

עבר במחשבותי על זכרוןך, דרך אגב, ונראה לי לנכון — לכתוב לך בכדי שלא לנתק את יחסינו, כי בתפקיד הכרה החברתית לא לאבד את המגע החביב שמביא תועלת לשנינו באורח הימים.

דבר ראשון יש לי להביע מהכרח תורני כללי, שזה מצות "ואהבת לרעך כמוך" שפשוטו של כתוב כשם שאהבתי לעצמי למלא את תפקידי בעולם ולחיות חיי תורה, כך צריכה להיות לי אהבת נפש אמיתית לרעי, וכ"ש שאתה עובת את העולם הרחב של אמיתת החיים, שמדריך מישרים לאדם, ואני צריך להצטער, אבל עזיבה אין פרושה נטישה ממש, אלא פרישה איזו שהיא. שמהכרח שאפילו שאתה לומד טכניקה ועבודה טלגרפית, יש אפשרות למצוא זמן ללמוד הלכות ומוסר, ולהשאיר איתן ובריא ביראת השם — ובמעלות התורה ונתיבות עולם, כל פרק שהוא בספר תורני הלכתי מוסרי נותן רויה ושובע חיים, לבסיסות מעמד עבודת השם ית"ש. לא מאויר לבד אפשר לפרוח רענן ומבושם, כי התפעלות השכל והתבונה בתורה

מגדל ומשקה להתפתחות האדם במהותו — שכל אדם חייב ממש ללמוד תורה ולקיימה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך, כי הם חיינו ואורך ימינו, "דבש וחלב תחת לשונך". עיקר מתיקות החיים היא בתורה — באוירא ישיבתית בקיום מצוות מתוך התורה (שכל התורה היא דינמיות הכוללת את כל יצירות העשייה — והתפתחות השכל היא "אוצר בלום" לכל כלל ישראל), וכן יש ברגים שמבריגים לאדם באיזה חלל יצרו הריק ועל ידי התורה סותם ומישר דרכו, ע"י חומר היצירה העליונה.

לכשעצמנו אני אומר לך, שאני מכיר הרבה בחורים שעוזבים את עולם הלימוד, מתוך הכרת, ומצטערים רב תוגה, אבל אתה לכשעצמך יכול להנצל ממש בתענוג אור תורה, לקלוט רב יקר, שעכשיו הזמן שאנו קולטים כל לימוד. "שחבל על מאן דאבדין".

ואנו הצעירים צריכים לשמור על תפקידנו דוקא יותר ויותר בזמן הזה, שירדה חולשה לעולם, ועצלות הדעת ורפיון ידים, "איש לרעהו יאמר חזק".

שלום וברכה

ממני אברהם יצחק רענן

מכתב י.

שבט תשי"ז, פה "כרם ביבנה" ת"ו.

לכבוד הורי היקרים שליט"א.

שלום רב וכט"ס.

מה שלומכם — ובריותא גופא.

אתמול בבוקר יצאתי אני וחברי ללשכת הגיוס (אכ"א) פ"ת. נסענו בטרמפים, והגענו לפ"ת בשעה 8 בערך, הזדרזנו לקרוא ק"ש בזמנה ולהתפלל בצבור. בין קהל המבקרים בביהכ"נ, היה אביו של אחד מחברי הישיבה ת"ו, הנ"ל הכיר את חבריי שותפי במהלך הנסיעה. אחר התפילה נגש אליו הנ"ל ובקש ממנו שיתארח אצלו לטעום "פת שחרית", חברי סרב לבא, אבל הנ"ל לא עזב אותנו, והתחנן אצלו שיוזכהו במצות "הכנסת אורחים". חברי אמר לו שאינו יכול לעזוב את חברו (אותי), והנ"ל שאל את חברי מי פלוני, אמר לו בנו של הרב רענן, הא, אמר הנ"ל, שהוא מכיר את אמורי שליט"א. ובקש גם אותי לצרף לחברי ולבא להתארח. אחר שגשתכנענו לבקשת הנ"ל (הרב י. ק. חתן הרה"ח ב., למד יחד עם ר' ז. שליט"א בישיבת חברון), נגש בזריות

בשמחה, כחלק מאאע"ה. — בשעות הצהריים הרגשנו את טובתו הגדולה שגמל לנו הרב ק. שליט"א, איש החסד וכו'. אח"כ המשכנו דרכנו ללשכת הגיוס (אכ"א). שם נתקבלתי לבדיקת עינים. וחכיתי לקבל את הפנקס "יוצא צבא". — כעבור שעה ומעלה קבלתי פנקסי החתום בס"ב "כשר". שמחתי שגמרתי את כל הבלבולים והטרדות, וג"כ על שקבלתי ס"ב, לא רע — בעזרה"ת "הנותן לי עף כח, ולאין-אונים עוצמה", "אשרי יושבי ביתך וגו'".

חזרנו רגלי מהלשכה (אכ"א) ועברנו ברח' ולפסון. אמרתי לחברי שיסלח לי, ואכנס לדודתנו רוחמה תחי'. ב"ה היא הכירה אותי, מתהלכת בחדרה, היא טוענת שמרגשת חולשה, גם זה לטובה. — ובעל מקור הטוב העליון יחזקה... היא כבדתני במיני טעימה בספ"י — אבל מהרתי, הואיל וחברי חכה לי בחוץ. המשכנו לביהכ"נ הגדול להתפלל "מנחה" בצבור. נכנסנו במסעדה וסעדנו במקצת. אח"כ נסעתי להשיבה ת"ו.

קניתי את הספר "דורנו מול שאלות הנצח" של ד"ר א. ברט (בקבוץ). ויתר פרטים מהנשמע אמסור בבית בקרוב. המחכה לחדשות וכט"ס.

ממני בנכם
א. י. רענן

מכתב יא.

כ"ו אדר תשי"ח, פה "כרם-ביבנה" ת"ו
חמישי לרינה ולעדי עד...

לח' א. כ. בר' א. הי"ן *
לרגל שמחתו — שמחתנו
להולדת הבת האחות ר. כ.

"וה' ברך את אברהם בכל", יש מאן דאמר שהברכה היתה בלידת הבת. רואים אנו בזה, לפי המ"ד שברכת השי"ת המיוחדת היתה לאברהם, כהן לא-ל עליון בימי גבורתו, ובכלל בימי אביב האמונה. אכן לעניננו שנתבשרנו בלידת הבת העשירית לכהן לא-ל עליון (כהן ממש, כהנא רבא פסחים ק"ו), וכבר ידוע שמספר "עשר" מורה על מספר נעלה, דבר שבקדושה, כעין מעשר בהמה, עשירי קודש חלות חלה על "העשירי". יותר גלוי במנין העשירי קודש, ועוד יותר בדרגותיה של ארץ-ישראל "עשר קדושות נתקדשה א"י". הואיל ונגענו בערך

* רשימה זו נכתבה בעת שמחת הולדת אחות לאחד החברים — המערכת

המספר "עשר", ידוע שכן הוא מספר כולל, פי' שמונים אחד שני וכו' ועשר הוא הכולל את כולם. וזה גם ענין "בכל" שהבת — המדוברת בשמחתנו — כוללת את הקודמים לה. פירושו, שהבנין הזה אחרון חביב וקדוש ובפרט בת שבונה בהכשרתה "לשבת יצרה". וכשם ששמה של הבת "רינה" שהיא שלמות נפשית כך נרבה לשלמויות ושמחות בישראל — שענינו של שמחה הכולל את יסוד עבודת השם וקיום הבריאה. (אגב, שלם הוא כללי, אין השכינה שורה אלא על גבור חכם עשיר. ושמח שהוא בחזקת שלם כולל את הכל.)

רינה כוללת בתוכה "בינה", שכן ניתנה בינה יתרה לאשה, במקום שיש שמחה אמיתית ישנה בינה. בפרט בבת-כהן שירדה לעולם לכלל ממלכת הכהונה. שכן מתוכה יתרבה בעז"ה ורע קודש לעבודת ה', שכן מקורה כמו שהזכרנו למעלה במנין עשרה, שיש ענין במעלות הקדושה והכהונה. כשמתבוננים בתוספת זו כבמתנת א-ל בעולמנו ולממלכת הכהונה, ראוי להרבות בשמחה ורינה כעין שנאמר: "קול רינה ושמחה באהלי-צדיקים". ומה ענין אהלי-צדיקים? יש לסייע ממה שפירש התרגום על הפסוק "ושאבתם מים בששון ממעיני-הישועה" — "ותקבלון אולפן חדא בחדוא מבחירי-צדיקיא", שהצדיקים הם המקור לשמחה האמיתית, שכן הם דבקים בתורה ובבורא ומרגישים את ערך התורה והבריאה בכללותה. ויודעים בפנימיות את תכליתה כאמור לזכות לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובעבודה, במצוות ובמעשים טובים, כתכלית יעודינו וקיומנו עלי-אדמות בפרוודור של מלך, ובפרט במקום אשר בחר בו ה' לשכן שמו, בארץ ישראל, ארץ החיים, מקומנו בהשרשת הקדושה ואריכות ימים ודורות לקראת גאולתנו המושלמת בב"א. "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה". וכל הברכות תחולנה לנחת ההורים ולישראל וארצו.

מכתב יב.

יום ו' באדר ב' שבו נ'ג משה
תהיה שמחה יום טוב.

ל' ח"י י. ש. וש. ד. ש. ה' עמכם, וכט"ס!

שלום רב!

אני מקוה שאתם מתכוונים חזק, מעל הסדרים, וכן מוכרח מהדרישה והפרישה שקראתי. ו"כל מי שטרח בע"ש יאכל בשבת", הכשר מצוה כנ"ל.
"משנכנס אדר מרבין בשמחה". במצב של שמחה צריכים להיות כל השנה, ובאופן מיוחד יש יתרון לשמחה בחודש אדר "אשר נהפוך הוא אשר ישלטו

היהודים המה בשונאיהם, שאז יש ענין בריבוי השמחה והצהלה, ואומרים שאותיות "בשמחה" הם אותיות "מחשבה". וצריך לשים לב ומחשבה למה הדגישו רז"ל את ריבוי השמחה בחודש "אדר" מביתר חודשי השנה, ומה היא עצם השמחה העילאית ותעלומותיה, וכשחושבים כדת, אזי השמחה היא מחשבתית אמתית, שנובעת מתוך מעמקי הנשמה, "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", וכמה גדול הוא הנס שנעשה לאבותינו ולנו בתוככי הגלות בדלדולינו מעל אדמתנו, ארץ-ישראל מקומם הטבעי, בהגלות השכינה בצרתם בהסתר פנים "ואנכי הסתר אסתיר", אותו האנכי של מעמד הר-סיני בקולות וברקים הצילנו בדנא, דרך אגב נזכרתי מאמרה חסידית, בשם ר' ברוך ממיזיבוז שאומר: כשם שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, כך חייב אדם להבין שיש בכל דור ודור מרדכי והמן, אבל מי שקורא את המגילה רק למפרע רוצה לומר: בתורת נס שאירע רק לשעבר בלבד, לא יצא.

"בימים ההם ובזמן הזה" לא למפרע, ונס פורים הוא לדורות, "וזכרם לא יסוף מזרעם" כמו שנאמר "כתוב זאת זכרון בספר", והנה אנו רואים בעליל את כל הפרשה והאירועים שבמגילה, שהיתה ודגלה לאור-עולם, על ידי מסבב הסיבות, והשתלשלות הדברים בהשגחה העליונה הפועלת ע"י הצדיקים שבכל דור, ובמסירות נפש, נגד העמלקיות שקרהו בדרך שרצה לכלות את שונאיהם של ישראל.

בתוך כל מיני דרכים וטכסיסי הופעה, בהתחפשות בגוני אנפין, מקימים אנו "עד דלא ידע", ולהביע את המיוחד בנס פורים כדלעיל בהסתר-פנים. המדרש הידוע שבתו של המן ימ"ש, שפכה מי גללים על אביה בו בזמן שחשבה בלבה שעובר לפניה מרדכי היהודי, והפרשה קרתה ע"י השתנות הצורה כידוע, וכו' וכו', "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום".

בפורים ישנה מצוה להשתכר, לבטל את היש ולגלות את הנשמה היהודית — פנימה, ולקדש את הגוף ככלי לנשמה. ומכינים לקראת זה עינוי נפש לשם תשובה וחשבון והודיה, והוא "תענית אסתר".

יש מעריצים ומעריכים את יום פורים ככפורים שכן הדר קבלו בימי אחשורוש, ונתגלה אורה ונצלו לגדולה ומאפלה לאור גדול, ולסליחה ולמחילה, וזהו ענין משלוח מנות איש לרעהו, לגלות את האהוה והרעות, מתנות לאביונים — לכפרות. "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" ומעוררת את השמחה בלב אחינו ובלבנו, דרך אגב נזכרתי לכתוב לכם שאלה בני, למה אין מברכים על מצות משלוח

מנות? יש מתרצים, שיכול להיות שזה שצריך לקבל לא ירצה לקבל וממילא השולח לא קיים מצות משלוח מנות. אבל אליבא דרמ"א וש"א שאומר שאם שלח לו והוא סרב לקבל — יצא, חוזרת השאלה למקומה. אבל מתרצים שאין מצוה שלמה בזמן שהוא מסרב, יש חסרון ב"איש לרעהו" ואולי אין בלב חברו שלמות מוחלטת, לכן אסור לברך על ספק, וספק ברכות לקולא.

ומענין לענין לסוגיא דמוקף חומה, שיסודו נשמע בשיעור של ר' מ. פ. יש דין בגמ' מגילה דף ג: אם בנו קודם חומה ואח"כ בנו בתים אזי נקרא מוקף חומה, מדין בתי ערי חומה. שנאמר "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" ... מפרשים הר"ן ומהר"י קורקיס: דמלת מושב בפסוק נקוד פתח והוא סמוך, ומשמעו בית מושב של עיר חומה, ומשמע שהחומה היתה תחילה. הב"ח בטאו"ח ס' תרפ"ח אומר: דמלת מושב יתירא לגמרי דה"ל למיכתב בית עיר חומה שפירושו בית בתוך עיר המוקפת חומה, ועכשיו כתבה לנו התורה בית מושב שנתיישבה העיר בתוך החומה והיינו שהוקף חומה ולבסוף ישב, עכ"ל.

ויש עוד פסוק בפרשה שרו"ל דרשו "אשר לא חומה" קרי "לו". פרט לשור אגור וכו'. פי', אם הבתים בעצמם משמשים חומה אינה נחשבת לחומה בנד"ז.

נשאלת השאלה, למה צריכים את שני הכללים, הרי כל זמן שיש בית בחומה אינה חומה, והרי קדמו הבתים וממילא הוקף לבסוף, ואין לו דין מוקף ונראה לכאורה מיותר הפסוק הראשון "ואיש כי ימכור וגו'?"

התוס' שם במקום, ד"ה ישב ולבסוף הוקף: הכונה דוקא שגרים מפנים, אבל כאשר רק בנו ועשו מהבתים חומה, הייתי חושב שתחשב למוקף לכן בא הפסוק השני שגם שור אגור לא נחשב חומה ואין לעיר דין מוקף.

הפני יהושע תולה דין זה בבניה, כפי שיבואר ע"פ הר"ן לקמן, ולא בדין ישיבה כמו שפי' התוס'.

אם היתה מציאות שבנו את הבתים ואח"כ בנו את החומה, אין לה דין מוקף. והרי לא ידוע לנו מה היה בימות יהושע בן נון, אם הבתים קדמו או החומה, והשאלה לכאורה נשארת בספיקא דיומא שצריכים לקרוא בשני הימים י"ד וט"ו כדין דברי קבלה כדברי תורה שספקו לחומרא.

והר"ן מתרץ: ששיבת העכו"ם אינה ישיבה ורק ישיבת ישראל זו ישיבה. ור' מ. פ. הביא ראיה מהמדרש: "כשבת המלך אחשורוש" וגו' למה נאמר כשבת, אלא לומר שאין ישיבת אומות העולם ישיבה, לכן לא אכפת שבנו קודם בתים הגויים, העיקר שהיהודים מצאו ערים מוקפות.

ועוד מתרץ הר"ן: שרוב העולם בונים קודם חומה ואח"כ מתישבים, ולכן ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן-נון צריכים לקרות דוקא בט"ו.

לפי התירוץ הראשון של הר"ן מתרץ הפנ"י למה צריכים שני פסוקים: אם יהושע מצא עיר עם חומה, שבתוך החומה היו בתים, לא הוי חסרון שקדמו הבתים לחומה, שאין ישיבת העכו"ם ישיבה, אבל החסרון הוא מכח הפסוק שמחדש שחומה שבנויה בצירוף בתים אינה נקראת חומה "אשר לו חומה" פרט לשור אגור. המאירי מתרץ: שליהושע נתגלה ע"י הדבור, ע"פ הנבואה נתברר המציאות שעיר זו וזו הוקפה חומה קודם לישיבת הבתים.

לפי הר"ם מרוטנבורג שמובא בטור או"ח שם, לא קשה מידי. שכן הוא מפרש דלא מקרי ישב ואח"כ הוקף אלא כשישב תחילה אדעתא שלא להקיפו, אבל אם ישב תחילה על מנת להקיפו מקרי שפיר הוקף ולבסוף ישב (ורוב הערים מתישבים אדעתא לבנות חומה ומגנא לה, לאפוקי פרוז).

ישנה קושיה צדדית, למה הרמב"ם לא הביא את הדין של ריב"ל "ישב ולבסוף הוקף"? אומר על המקום הלח"מ: ונראה שהוא סובר כפירוש רש"י ז"ל דלא נאמרה (אמרת ריב"ל) לענין מקרא מגילה אלא לדין ערי-חומה (כדרך הגמ' שמביא דברי תנא ואגב מביא עוד מדבריו).

יש לתרץ לשיטת הרמב"ם שסובר שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא, ואין דין ערי חומה נוהג עכשיו, וממילא גם ההשואה שריב"ל עושה לא שייך בזה"ו, וכל הדין של מוקפים כפי שמבאר הרמב"ם כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה אז, ולא שייך כל דיני חומה.

אני מתכוון לבוא לש"ק "זכור". אקוה שיש מקום, והרשות נתונה מצדכם ולמעלה משכמכם, בתוכנית לחטוף מסדרי הלימודים שלפני פורים, ולהתבשרם ולהתרגען קמעא קמעא בצלכם החי, לשמוע וללמוד "כף אחת עשרה זהב".

עצת יד"נ, נא תעיינו ב"אורי-חדש" של המהר"ל מפראג (נדמה לי שיש בישיבה), על עניני חודש אדר, חייב אינש לבסומי בפורים וכו' ותפיקו אור חדש ושמחה לכבוד החג, "שואלין ודורשין בהלכות החג".

מסתמא בחרתם "רב פורים" הראוי לשמו ולכסאו, שניהיג ביד רמה את תפקידו, על כס העמודים, והחרוזים בטעמים וניגונים, כדת היום הגדול, הנאות לכבודו, מאחד מבני העליה שיעלה ממעל החבורה ויאמר חבורה ומכה טריה, בתבלין ופלפלים חדתין ותקלין, בקולות וזועות וזיל גמור.

ד"ש לכל החברה. שמעתי ב"ה בשורות טובות שבנו ובונים בתים, "ופרצת". והלא ישמע קול ששון וקול שמחה, וקול תורה. מזל טוב וסימן טוב.

להתראות.

א. י. רענן

מכתב יג.

ב"ה, יום ה' י"א אדר כ"ו לעומר
שנת תח"ש גאולה שלימה.

לכבוד

מו"ר אלופי, היקר באדם,

הרב י"ס א. שליט"א.

שלום רב מקודש!

אחרי התבוננות ושימת לב למתרחש בחלקת חיי, ראיתי את שעבר עלי בהיותי זמן מה בישיבת "מרכז הרב" בירות"ו, השוכנת בקרבת ביתי, ובשייכות לאמו"ר שליט"א. היה זמן גדודי וגרעותא דיליה, כשם שיש סיבוכים גשמים כן יש סיבוכים רוחניים דק מן דק הבא כמשכר נפשי וכתוצאות למבוכה, הכל אני בעצמי גרמתי על שנפרדתי מהיכלכם "כרם ביבנה" מקור פריחתי לשדרות החיים והאורה. מקום אשר שם נתגלה מצפוני קמעא קמעא לאורח חיים, וכן שם נתעליתי אצל מע"כ כבטורא דסיני. ובתקותי הרבה לזכות ולהמשיך בטוב ממעינותיו מקור מים חיים להרות נפש צמאה. אכן אסביר למעלת כבודו את צרת סרוגי ודילוגי על שני המפתחים, ושבוה גרמתי רעת עצמי, ולעולם אזכור זאת. ושמתוך מעשה חרטה ותשובה הריני כותב שורות אלו: "האדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו, בל יחת מהעתיד הודאי, עת יפקוד ה' על כל מפעליו ובשפטים קשים יוסר...". עת צרה היא בשבילי מהעדר הטוב, "ואין טוב אלא תורה", וכראותי שהשנים חולפים והימים עוברים כצל עובר, עת שהזמן פוקדני במרה לומר למע"כ שיבין שעברו עלי משברים ודמיונות, להשהות בהישיבה ולעבור, להשהות בישיבה ולעבור, הדבר ביסוד הוא שנפגעתי הרבה ע"י פיתוי מחשבותי ודמיוני להמשיך ולעלות בישיבת "מרכז הרב" כנ"ל (רבות מחשבות בלב איש). וכן נמשכתי פעמים ברוב גדולות אחר חבלי הבית כנער שוטה, ובפרט לי שמסביבי כרוכים גרמי הבית וכו' כידוע למע"כ... על כן הסקתי לעצמי לשים קץ ואם לא עכשיו אימתי, לקחת בדעת והשכל את ראית הנולד, מתוך לבטים ומיצרים המיסרים את מנוחת

הנפש, לחיי מבוכה ושאל תחתיות, שמתוך דחיפות אלו תקותי לטוב שתבוא
 התשובה השלמה, וכתוצאתה לראות בטוב, לכן תחינתי היא למע"כ שישיע ויתן
 רשות לדל כמותי לפסוע בהיכל הישיבה. מטרת קבלת הרשות שכן אוכל לגלות
 למקום תורה (הוי גולה למקום תורה) שתהיה מציאות ביעודה, וכן להתאבק במקום
 שלבי חפץ (ע"ז יט ע"א), ואחר נסיוני ללמוד בקרבת הבית, שעבר במכשולים
 ואי נחת למקום, ראיתי את מעוותי ותקותי לשוב אליכם מו"ר כי יורני לדרך
 האמת, וזו דרכי אשר נוכחתי בבהירות מראה דעת, זו ואין אחרת למען סור
 משאל מטה, מה אעשה וחשקה נפשי לצבוא בחברה קדישא בינכם לתפארה, כי שם
 הורגלתי וטופחתי לאור עולם, וכן כל זמן שאני נמצא במסגרתכם בישיבה, הריהו
 לטוב לי. ועוד חושבני שאחד כמוני לא יגרום הזיקים, ואם כן הבה
 הגידו לי את חרבי וקשתי, למען היה ישר לבא במעגלי הישיבה. אפילו
 רשע כל ימיו ובסוף עשה תשובה הרי מתכפר לו, חושבני שאיני
 בגדר מוחזק בקלון ועורף ח"ו שלא יכול לחזור בתשובה. בפרט שמעלת כבודו
 היה יודע את שמחתי לעלות לחיים הנורמליים האידיאליים המותאמים
 בשבילי לכל מפנה ומפנה, וכן אצלכם הזכות דהיינו המקום גורם
 והחברה גורמת ומע"כ היקר מפנינים. מה שאין כן כאן בתוך הסתובבות בבית
 ובעיר, באי סדר וחברה, אי שיעור ומנוף לעלות בחיל התורה ומחלקותיה. מוכרח
 אני לבוא למע"כ שהתחשב במצב לטובתי ולטובת בית אבא שליט"א. "ישראל
 רחמנים בני רחמנים". תלמידו המחכה לתשובה המגילה לב אנוש לחיים,
 ממני אברהם יצחק רענן

מכתב יד.

ח"י ראובן ה' עמד!

ב"ה, ט"ו סיון תשי"ח.

שלום רב!

תודה רבה על "בטירה" הפעם מעניין.

הוברת "עמודים" אין ברשותי ואם אתה יכול לשלוח, מוטב שתשלח. בקשר
 למה שהזכרת בנוגע למאמר ששלחתי לך בפעם הקודמת, ראיתי צורך להוסיף
 וללבן לך את הענין בקיצור:

עם ישראל חייב לשמור על הנכס הרוחני מתנת א-ל, שהיא תרבותו ורוחו
 הנעלה, החוב לשמור על החיים, מוטל על כל בן אדם מישראל, בכל מצב שהוא.

אין לו רשות להפטור ממנו, בפרט בגיל הצעיר שנוח לתפוס ולהוסיף ביגיעת התורה, שהם שנות הלימוד בשיבה. המוסיפה נדבך רוחני לדמותו של האדם, המחסנת את האדם הלומד בפני כל משברים ומעמידה אותו בריא במזון רוחני חיוני.

בודאי שחובתנו למלא את שרותינו הלאומי להגנת העם והמולדת, כן לא פחות חובה למלא את הגותנו הרוחנית להרמת קרנה של תורה, שהיא תפארת ישראל. כל מי שיודע בעצמו שלומד, ומוסיף ידיעות בתורה ומקצועותיה, ומתעלה בה, פטור בו בזמן מלשרת בצבא, כמו שאמרו רז"ל "אלמלא דוד שעסק בתורה — לא עשה יואב מלחמה", אם יש חלק העוסק בתורה כדוד אז יכול יואב וחילו להלחם, אין עם ישראל יכול לנטוש מעליו את כלי זינו, את תמתו הרמה, שהיא מהותו, כמו שהתבטא ר' סעדיה גאון "אין אומתנו אומה אלא בתורתה" כי "ישראל בלי תורה כגוף בלא נשמה", אין להפריד בין עם ישראל ובין התורה, כי "ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא". כל סגולותו של עם ישראל הנקרא "עם הספר" "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ומחובתנו להעריך ולהוקיר את התורה ולומדיה "כי הם חיינו ואורך ימינו".

כמובן שלא באופן שטחי אפשר להכין זאת, אלא קודמת לזה עיקר העיקרים תוספת אמונה שלמה, בכל הנעשה בחיי ההיסטוריה של עם ישראל, בהנהגת נותן התורה ושומר עמו ישראל.

אי הכרה והערכה הראויה לתפקידה האמיתי של התורה בכל הדורות והכרחיותה בעולם, מביאה תהום דעות ושלל בעיות, ובה במדה וידעת את הכרחו של תורה בהכרה כנה, תשונה דעתך.

רציתי עוד להוסיף שבחוג הישיבות שלנו — הכונה שלא בחוג הקנאים, מי שלא לומד כראוי רואה את חובתו בהכרח לשרת בצבא, ולפעמים דוחה את זמן התגיסותו למשך שנה ועוד, לשם הכנה בחומר עידוד וחיוזוק, בחומר הלכתי "הלכה למעשה" שחובה לדעת להקדים רפואה למכה, שכן רבו ההלכות היום יומיות, ושבת בשבתו, הררין התלויים בשערה שאפשר להתקל בהם, באי ידיעה והזנחה, בפרט בחיי הצבא.

כמובן שאחר הפסק של שנתיים וחצי של שרות בצבא, הפסק זה של לימודים "אם תעזבני יום יומים אעזבך" קשה לחזור לאותו מצב של לימוד, אכן ברור שכל אחד היוצא לצבא צריך לקחת אתו מטען רוחני לאורח חייו.
(אין מקום להאריך בנושא, משום שכבר דנו ודשו בו רבים וגדולים!)

בעת שהותי במשק טירת צבי שמתי לב שהשיבה שמה חותמה על כמה "חברה",
ויש בינם חומר לפעול להעלותם מעלה מעלה לעשות חיל*.

א. י. ר.

* הגלויה נכתבה לראש ישיבת בני"ע הרב מ"צ נריה שליט"א — המערכת.

מכתב יו.

י"ד. כסלו תשי"ט.

לכבוד

מערכת "עין-בעין"

מדור מכתבים למערכת.

ירושלים.

מ. מ. נ.

בשבועות האחרונים עקבתי אחרי המאמרים הדגים בשבועונכם, בבעית גיוסם של בני הישיבות ל"מלואים", אכן בררתי את הענין לצדדיו וראיתי שכותב הטורים מר מ"צ רונן, צודק למרות היותו רב-סרן בצה"ל ולא רב בהא הידיעה בעולמה של תורה. דבריו אמיתים ומתקבלים לכל בר ישראל המאמין, מתקרבים לדעת על ידי ביסוסי ראיות, — שאין לדחותם כלאחר יד. זו אמת ואין לסלפה, האמת היא מוחלטת וברורה כאור שבעת ימי בראשית. אנו כאנשי אמת ובניהם של עמודי האמת, אחראים במלוא עוז להודיע ברבים את דעת התורה והיושר, את החובה המוטלת עלינו, על כל אשר שם ישראל עליו, חובת הכלל היא ללא השתמטות וללא התחמקות, אימון בכלי נשק ומגן, למען לדעת את תכסיסי המלחמה והתגוננות בפני כל אויב ואורב, למען בצרון ארצנו ושמירת המדינה, להיות מזוינים ומוכנים לקדש שם-שמים בארצנו ובמקומנו, שמירת כלל ישראל בארץ ישראל על גבולותיה, בים, ביבשה, ובאוויר, מהוה פקוח נפשות רבים ולא מלתא זוטרתא. "המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה" הקרבות והמלחמות, הכיבושים והסתערויות הם מלחמת מצוה. השמירה והבטחון הוא הצלת נפשות שאפילו ע"י גדולי ישראל מוטלת חובה זו. אין לסמוך על נסים ונפלאות ולשבת בשילוב ידים, אלא לצאת בימין עוז תורתנו הקדושה, באמונה כנה בה' הנלחם לנו ומסייע בעדנו בכל צרתנו, זו דרכם של מקדשי שם שמים ושם ישראל, גדול עונם של מחללי שם ה' ושם ישראל, ובכן יהי רצון מלפני ה' שומר ישראל. שישמרנו מכל מיני מקטרגים וכיתי חלול שמו הגדול.

הואיל ואנו מתקרבים לחג-האורים, ימי הנצחון והגבורה העילאית, שחוללו המכבים, ראוי לזכור את הגבורה הקנאית אשר בכוחה הכו הרג רב, ומוראם ופחדם נפל בפני כל צר וראש. אלו אשר שלהבת קודש בערה בלבם, צריכים להאיר בנו את ערך הקנאה של שמירת קודשי האומה, להוקיר את מדינתנו וארצנו, באמונת חזון הדורות על ידי נביאנו — "חזון-הגאולה".

הנה למעשה בררתי בלבי הדברים האמורים, ראיתי שלא פשוט הדבר, בנוגע ליציאה ל"מלואים", על כן מצאתי לנכון לשאול את מר רונן והמערכת הוזה אתו, איך אפשר שבני הישיבות יצאו לתקופת "מלואים" בו בזמן שאינם יודעים ברי אם תקופה זו תשאר בתוקפה כמו שיכתב בכתב החזוה הרשמי-ממשלתי, בפני רבנים ואנשי-שם. שכן יכולים באי כוח משרד הבטחון ואכ"א, להפר את החזוה ולעשות — כרצונם, להאריך את תקופת ה"מלואים" לשרות סדיר או חצי סדיר. מה יאמרו אז שחבל שבני הישיבות יהיו בעבודות הצבא וכדומה? מבחינת ראות זו צריכים לראות את המצב הנוכחי, אסור לעמוד מנגד ולדום, שכן יש ראיות מנוסות ובדוקות לדבר, שהממשלה הזו בכבודה ובעצמה הפרה את התנאים שקבלה, בשעת כניסתם של הדתיים לממשלה, הכל ראו בעליל איך הפרה הממשלה תנאים אלמנטריים, חוקי דת ודין.

מי אחראי שבנידון זה לא יקרה כדומה?

מי ערב ללימוד התורה ולזמן היקר שיכול להגזל ממקדישי שם התורה?

אם השאלות הללו תפתרנה, אז יש לבוא במו"מ בדבר זמני היציאה, עם ראשי-הישיבות שהם הם הקובעים את הזמנים המתאימים ונוחים לתוכנית הלימודים.

בתום דברי רציתי להעיר שאין כוונתי בהחלט, אלא לסידור יאה, דהיינו הסדר יציאת מחזורים מחזוריים, שמספרם יקבע על ידי "אלופים-תורנים", "אלו ואלו — זה וזה", ולא כטוב בעיני באי כוח משרד הבטחון ואכ"א, אבסורד הוא לעלות על הדעת שיצאו כל בעלי כושר לשרות (כ. ל. ו. ק.) בפעם אחת. הישמע כדבר הוזה, רעדה ארץ למשמע יוזמה כזו, — היתכן שלפתע יסגרו היכלי התורה, יחרשו קולות יעקב, יסוגו אחור. הלא זה כל היקר לנו, מורשת אבות המחיינו ומקיימנו עליאדמות, שורשו ופריו באנשי הרוח תלמידי-חכמים, רבנן ותלמידיהם. "אלמלא דוד לא עסק בתורה — יואב לא עשה מלחמה".

בתקות איש לרעהו יאמר חזק, ובא לציון גואל, ועטרת נצחון וחוסן ישועות
ישראל.

אבנ"ר
ירושלים.

מכתב ית.

לח"י לתם ת.א. הי"ו.
ה' עמך, וכט"ס!
שלום רב ושבוע טוב.

בקיצור אומר כי העיקר לא הזמן ליתר שאת לענות לך כראוי וכנאות לענד',
בשיטים מתפשטים ה' יעזור ויגן לכל החוסים בו.
סלח לי אם אני בא אליך בדרשות עמוסות חשב, כי כונתי שבין הסדרים
ותאיל נא לעשות לי את הטובה המזעירה דהיינו להשיג לי חוברות "עמודים"
ובפרט חוברות חודש שבט וד"א ש.ז. נדמה לי שלפעמים מתגלגלים סתם בין
החברה ואפשר לומר שזה מיותר ולי במקרה זה מענין (יש דברים בגו).
אשרי חלקך בין יושבי ביתך "עולם חסד יבנה" שסוגה בשושנים מבלי מבלי
עולם וריק, מה טוב ומה נעים בשבתך על כס השאננות בפרישות זו דרך ארץ.
במנוחה והשקט, בקביעות אמות ההלכה והליכה בכותלי אורה של לימוד וחבריא,
עלומי כוח עושי דברו עליזי שחרות ואחדות, מה רבה יקר למעלה ודרגה זו,
באושר ויושר עלי גיל, זו גלות וגדלות במהלכי לכת מזהירים, בין שדות וכרמים
ממדבר נחליא"ל, בניה יבנה חלוציו כנים, מתוך מרחב ומתוך נעימות לצלילות
ואיננות בטוב. מתוך מרגוע להתרחבות בדעת והשכל, שלה יעדו לנו אבות.
הרעיון, רעיון המפעל, מפעל בחזון והגשמה ברוך יהיה. ולבסוף, באחרית נצורות
צפונות נתגלה בין שדמות עמל, ורצון כביר לדרור יקרא, וכן חן יאמר.
ההסתיוגות מרשות הרבים ההורס לעני-בארסו בדוק עלי עין, ההתיחדות
המיוחדת המצטינת כאמור. שאושרך ח"י הנך לבטח ומחסה, וזהו בקיצור מפעמי
דפיקותי ממחזור הראי קדימה ולפנים.

להתראות כ"ב

ממני חברך

א. י. רענן

מכתב יט.

ב"ה, יום ל"ה בעומר תשי"ט.

לחיי כט"ל ח. א. הי"ו

שלום רב, וכט"ס!

מה נשמע — ומה חדש?

שמחתי לבשורתך כי הנך עומד לנסוע למירון לל"ג-בעומר, ואכן תמסור ממקצת התחדשותך ורשמך מחויות הלילא דרשב"י, מאוסף קהל המוני בית ישראל, לשמוח ולחוג את החג הגדול ההיסטורי והמיסטורי עלי אדמות אר"י. איך התגלמו והתיצבו באי גרעין "יבנה" יוצאי ההסדר לשורות יושבי הישיבה במלוא עוזם?

בנוגע לשאלתך על מחירו של הספר תוס' הרשב"א (הר"ש משאנץ) עם פי' וחידושי האדר"ת "זהב שבא", מחירו הוא 8 ל"י, ואם הנך מעונין, כמו שצריך להגות ולשקוד בתורתך של ראשונים ומפרשיהם כאחד, ומה אנו לתאר ספרם של ראשונים כמלאכי עליון, הריני יכול להשיג ולהמציא לך במחיר יותר מוזל. אקוה שהשתדלותי תהיה לטוב לך. ענה בהקדם האפשרי כדברך, וג"כ כדי שתספיק ללמוד כל זמן שלומדים מסכת פסחים, שזמן הקיץ חולף והולך.

בהבנת יבנה, והעמידו תלמידים הרבה. יש להסביר שני דברים, א. מש"כ ברו"ל ש"מימות משה רבינו ע"ה ועד רבן גמליאל למדו תורה בעמידה", באו אנשי כנסת הגדולה והעמידו את התלמידים, שיעמדו בשעת לימודם ושיוקירו את הלימוד ביראת תורתנו הקדושה כנתינתה מסיני, "משה קבל תורה מסיני וגו'".

ועוד (עיי"ש ברמב"ם הל' ת"ת פ"א הלכה ב') גילו לנו אנכנה"ג שלא החוב גרידא דוקא על האב ללמד את בנו כמש"כ "ושננתם לבניך", אלא אנכה"ג שהיו בניהם ובני-בניהם של נביאים "ונביאים לאנשי כנסת הגדולה" בהמשך הדורות, הם קבעו כי החובה מוטלת ג"כ על כל בן ישראל להרבות תלמידים ולהפיץ את התורה כמו שארו"ל, מכאן שהתלמידים נקראים בנים שנאמר "ויצאו בני הנביאים", ועוד המאמר הזה והעמידו תלמידים הרבה, הוא הציווי האמצעי כציר הקשור כלפי מעלה וכלפי מטה הימנו, שפירושו (עיי' ריש אבות) הו... הכוונה לדיינים, למספר מצומצם, והעמידו... דידן יותר מופשט לכל ת"ח ובר"א אוריך, ועשו... עוד יותר מופשט לכלל, לכל ברי-ישראל, שמתוך העמידו יוצאים דיינים וכן יוצאים ונשמעים הגדרים לכל ישראל.

תמסור ד"ש חמה לחברות הלילה לערבי־פסחים ח"י ג.ו. ה"ו, עלו והצליחו
עשו חיל.

כעצת ידיד נצל את הזמן לשם תוספת ידיעה והשכל בלימוד תורת ארץ־ישראל
באורא דא"י מחכים וכן בתוספת תהליכי אמות קודש. בנוף הארץ לתהלה,
להוסיף את כוח המגנט הפנימי ולחזקו שיפרוץ הברק בעת ביקורך בבית,
על אדמת נכר, להחזיר לביתנו ארץ מולדתנו, המקום הטבעי לנו. כרגע אין
המקום להרחיב את היריעה ואני לפני האוכל וכדומה. כתוב מה נתחדש
בערבי־פסחים, איך הולכים הלימודים? עם חברתא יקרה שלו דומיה תהלה
ומעשיו הסיהם אורותיו, נתן א"ל לך לזר וכבוד, וכל טוב ואין טוב אלא טוב.

ותודתי מראש

שלום, המחכה לתשובה,

חברך

א. י. ר.

... ולבסוף סוף ממש נזכרתי לבקש סליחה על הכתיבה המפוזרת. אקוה שתסלח
לי משום שמהרתי כמו שבקשת.

הנ"ל

מכתב כ.

בעזה"י, ב' סיון תשי"ט, פניה"ק ירות"ו.

לח"י בלו"ג ח.א. ה"ו.

מתוך האיחור והעיכוב אני מבין שאתה שוקד על התורה והעבודה, על תורת
ארץ־ישראל, ועל יופיה. אני מקווה שאזכה לראות את התמונות הצבעוניות
היפות למראה ולזכרון, עד מאה ועשרים שנים יה"ר.

טוב שכתבת שאתה לא מוכן לקנות את הספר, אני כבר עמדתי לקנות —
"מוזכין לאדם שלא בפניו" הואיל והיתה גילוי דעת.

אני חושב לבוא לשבועות להשיבה, כתוב לי מיד אקספרס, מהר"מהר אם יש
מקום לישון. אני זוכר את חג השבועות בישיבה ואני חושב להיות גם השנה.
ל ה ת ר א ו ת .

בקרתי אתמול בתערוכה החקלאית, הייתי במשך שעתיים וחצי, נסעתי מירושלים
הלוך־וחזור בטרמפים, ב"ה הצלחתי.

ולך פשיטא שהיה מענין וכדאי, וקיימתי את דברך בק"ו ומרץ רב. היה יפה
ומענין. את התמונות אני משאיר עוד כמה ימים, אני רוצה להראות לצבי מהמכון

ע"ש הרב גולד. אני, לא מקלקל תמונות, אל תפחד, תנוח. תמסור לעמנואל ו. שיכין את התמונות — אנו צריכים לפתוח אלבום "חיים-אייזיק ואני העני א. י. ר.", מהנגב הדרומי עד לצפון הגליל והבירה. זה רעיון מעניין, מה דעתך? הרב ש. י. מגיד שיעור כל שבועיים בערך. הולך ונדפס ספרו של הרב זצ"ל "מצות-ראיה" על שו"ע. ב"ה בישיבה "מרכז" לומדים טוב. ואין טוב אלא תורה...

... אנב, כדרכי לא יכולתי לשלוח לך את מכתבי זה בלי להזכיר משהו מחג קבלת תורתנו כי הם חיינו. שאנו מתקרבים עוד מספר ימים ושעות, ואת השאר נלמד ונשוחח תחת חללה של היכלא-קדישא, יבנה לתהילה ותפארת... לקראת חג השבועות מדברי אמור"ר שליט"א:

"ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות". הגמרא בעירובין נד. א"ר מתנה מ"ד ומדבר מתנה, אם משים אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו; ובנדרים נה. הגמ' דורשת, כמדבר, שהוא מופקר לכל, זוכה לקבל את התורה במתנה.

הרב, עמד על שינוי הגירסאות, וחילק שלתלמידי חכמים יש שני תפקידים; יש תלמיד-יחכם שצריך לעורר את האמונה, לחשוף את הצמאון לתורה בכל השדרות לזה צריך להסתגל לצבור ולהופיע לפניו להורתו ולדבר על לבו, מצריך עבודה ופנאי לאין תכלית לפי מרחבי ההיקף של ההשפעה לעם. ועליו אמור בעירובין כמדבר זה שהכל דשין בו, כי זהו המתמסר להדרכת הצבור והכל מתעסקין בו, או ההשתלמות העצמית ניתנה לו במתנה ותלמודו מתקיים בידו, ומה שהגמרא בנדרים אומרת "כמדבר שהוא מופקר לכל", זהו נקרא כשאינו מתעניין בשום דבר אלא בהשתלמות העצמית בלימודים ובמעשה, אז הסתגלות לצבור ניתנה לו במתנה, והכלל הוא אם עושה עצמו כמדבר, אם להשתלמות עצמית אם להסתגלות לצבור, התפקיד הראשון ניתן לו במתנה ועל זה אר"י יגעת ומצאתי תאמין, מה למציאה אחר יגיעה, הלא גדר מציאה היא בהיסח-הדעת? אלא זהו מסגולת התורה, אם עמלת בשטח אחד הנך מוצא וזוכה גם בשטחים אחרים "ומדבר מתנה".

הגמ' פסחים סח: א"ר: "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" שאין התורה ניתנה למלאכי-השרת אלא לבני-אדם שהנפש והגוף במ. עוד מפי אמור"ר שליט"א בשם הרב זצ"ל: לפי סוגית הש"ס בשבת, יוצא שהתורה ניתנה בו' סיון, לפי הפסק והמסקנא, ושואלין, אם-כן למה אומרים בחג-השבועות שהוא בו' סיון

"זמן מתן תורתנו"? זוהי קושית המג"א. אפשר לתרץ, שישנם שני ענינים שהם הקבלה של התורה והנתינה, והנכון הוא שיום ז' בסיון, היתה קבלת התורה ונתינה ע"י משה רבינו ע"ה, אולם התגלות הגדולה בהופעתה של תורה לעולם, היתה בו' סיון וזה הזמן של מתן תורה, וכמאמרינו "זמן מתן תורתנו", וזהו מתאים עם מארז"ל שיום אחד הוסיף משה מדעתו והסכימה דעתו של הקב"ה, ע"כ. והאחר הזה של היום הועיל רק לדחות הקבלה, שהיתה בז' בסיון, אף שהופעת הגילוי בעולם היתה כתחילת המחשבה בבריאת העולם שנקבעה להששי בסיון כתכלית הדברים במעשה בראשית, "יום הששי" הששי בסיון, יום הופעת התורה בעולם, ודו"ק והבן.

עוד, כנ"ל. מה העומר וזהו מאכל בהמה "שעורים" ושני הלחם שבא בשבועות היה מחיטים — שהם מאכל אדם, ויש להבין הענין? אלא לבהמות יש השגחה כללית, ולכן אנו סופרים ומפרטים את ימי העומר עד לקבלת התורה שאז היתה נתינת התורה לאדם שיש לו השגחה פרטית, מה שלא היה לפני כן.

שכל זמן שלא קבלו את התורה היו כולם כאחד, אבל אחרי שקבלו את התורה כל אחד ואחד יש לו את חלקו בתורה עם השגחה פרטית. ובזה מובן היטב ענין הספירה מיום ליום עד היום בה"א הידיעה שבה היתה תחילת נפשנו.

ענין העומר הוא תפיסת יסוד הכח הבהמי המשותף לאדם ולבהמה הכלול במהותם של השעורים המתכלל בעומר כשהוא עולה למזבח בהקרבתו ובכוונתו שהיא נטית רצונו של הכלל לצד העילוי והקודש. מן השעורים מאכל בהמה בא העומר. וכשנפש הבהמה מתעלה לעליוניות מקורה ובכחה העז היא נוטה לקודש ולטהרת אמת, האהבה העזיזה האלקית חוגגת את חג קדשה והווייתה כולה כשהיא מקרבת את כוחותיה החמריים, המתפשטים בכלליותה להיות קודש לה, מתאחדת היא ברצונה עם רצון אלוקי עולם ד', וברית האהבה.

מ"י. ש. : הר"סיני היה מכוסה ירק צומח פורח וחי, ולפניו היה "מדבר", אם אדם משים עצמו כמדבר, פת במלח תאכל ועל הארץ תישן וכו'... אז זוכה לקבל את התורה בחיות ופריה שמתקדש בה.

שלום ולהתראות, הדורשה"ט בסלה.

חברך יד"ע א"י רענן.

ג. ב.

תודה רבה על חוברת "זרעים" ששלחת לי בלי בקשתי, הייתי מאד מעונין לקרוא את מאמרו של ש. ד. ש. בנש"ק נ"י, ויפה עשית. ואם יש לך במקרה חוברת

"זרעים" שמור לי. ולר' ש. ד. ש. יש להעיר על צמצום הקדש, בלי דעת, יסלת לי על דברי אלה, והמשך הדברים אתו כבר נשוחח פא"פ. הכון והכונו לקראת בא יום ה' הגדול, "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" ו' סיון הבעל"ט. אני מקוה שע. צ. הי"ו יהיה בישיבה בשבועות. השפיעו עליו לטוב כנ"ל, שהוא יהנה מאוירא הישיבתית בחג ומסביב לה.

מכתב כא.

ב"ה, ד' סיון תשי"ט.

לכבוד ידידנו מר ש. ט.

שלום רב, וכט"ס 1

בוה הריני לבקשו בכל לשון של בקשה, שירשה לנסוע להחבר צ. ל. הי"ו, שהנהו מלא געגועים וכסופים להיות בצל קורת בני התורה בחג קבלת התורה, ולהשתתף בשמחתם ולחזות בהווי ההגיגי ואוירא המרוממת, שאני יכול להבטיח לכבודה, שהנסיעה תוציא פרי רב ותועלת לצבי ולתפארת. וכדאי הדבר לעשות נחת רוח להבחור היקר מכל, ו"הבא לטהר — מסייעין בידו". על כן תקותי שכבודו לא ימנע מלעשות הטוב כדי שהנ"ל יוכל לנסוע בלי בעיות וקשיים. למרות שטענתו שלא לחרוג מהמסגרת ולהיות בצותא בחגי-השבועות, היא טענה בריאה, אבל במקרה דנן הוא יוצא מהכלל וכבודו צריך להתחשב ולראות לסייע כמלא תפקידו הרם. ואני רואה למותר להאריך ולהסביר לו את החילוק וההבדל הרב בין העירנות בישיבה, במקום התורה יומם ולילה, למקום אחר שרק שיעורים נדרשים ונלמדים...

(מתוך מכתבים)

... בנוגע שבועולם שההתקשרות על ידי מכתבים מהדקת את אות הידידות, הנה למעשה אין מה לכתב כל זמן שעיקרם של דברים לא מובעים, ואכן ישראל ערבים זה לזה ומצוה מיוחדת "ואהבת לרעך כמוך", ומשום זה ראיתי לבנון לעורר לך, לטובתך, את יסוד התורה שמיום ליום הולך ומתשפל ערכה הגדול של ארצנו הק, משום שמתרגלים לשפלות היות ומסתכלים אנג מראת עיניהם

ומתוך כך אוטמים אזניהם מהקשיב לקול הקריאה של בת־הקול שיוצאת יום ויום ומכרות "אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם". "אוי להם לבנים מעלבונה של תורה". ואין לך בטול תורה גדול יותר מגלות, ולא דיה קריאה זו, שכן הוסיפו רז"ל ואמרו שכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה, וטוב אפילו לדור בארץ ישראל בעיר שרובה גויים. איני יודע מה מאמרי רז"ל אלו, ועוד שיש הרבה שמדברים בערכה הרב של א"י. האם הם דברים בעלמא? אחרי שכל דברי רז"ל הם דברי אלקים חיים מתוך המשך התורה ובסוסה!

ואם־כן, השהות והתבודדות בשאל תחתיות (כדברי הגר"א), והתגלגלות בגלות כאומללים וטפשים (עיין ביצה טז), משום שרז"ל אמרו: "איזהו חכם המכיר את מקומו", ומקומו של עם ישראל, עם ה', הוא בארץ ישראל, וכמו שהנזה"ק אומר על הפסוק, "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" שבזמן שהם בארץ הם אחד.

על־כן זה מיסוד האמונה והכרת האחדות בשלמותה, שהשלמות מתבטאת במקום המיוחד אשר הפריש הקב"ה מכל האומות ונתנה לנו, כמו שאמרו רז"ל "שלוש מתנות נתן הקב"ה לישראל ואלו הן: תורה, ארץ ישראל ועוה"ב".

התורה יכולה להקיף את האדם הישראלי בזמן שהוא שתול בארץ ישראל, כמו שאמרו רז"ל: "מצות ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות", ועל־כן המצוות הנוהגות בחו"ל הם, כדי שלא נשכח את קיומנו בתורה, וכמו שאמרו רז"ל: "כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שיש לו חלק לעוה"ב". ועוד יותר הוסיפו רז"ל ואמרו שכל הדר בא"י הוא אחד משלשת נוחלי העוה"ב. והלא גם העוסק בתורה מובטח לו חלק בעוה"ב ואם כן מה יחוסו בישוב הארץ? אלא יש לפרש שחלק בארץ ישראל הוא יותר מרובה ונעלה מחלק עוה"ב של תורה, שכל מה שהתורה בשלמותה כך העוה"ב שלו יותר נעלה ונשגב, מפני שהתורה והארץ הם שני מצרכים החיוניים לאדם.

משה! משה! התעורר ממשכבות החולים ובוא אל המנוחה לשאוף אוירא דארץ ישראל, מספיק כבר סבל הגלות אשר עבר על אחינו בני־ישראל. וחץ ממה שעובר אתה יום ויום את המצוה הנעלה, הנך גורם רעה לעצמך, כאותם שמשקיעים את רגליהם ומהותם בביצות מִי־המשרה.

הרם את עיניך וראה יפה נוף משוש כל הארץ, התבונן וחשוב מה הגורם הגורע משלמותך "מעוה לא יוכל לתקן". ראה מה רבו האנשים המבזבזים שנות חייהם בגלות, וזה נובע מתוך חסרון למוד התורה כהלכתה, משום שהתלמוד מביא לידי מעשה וזה ראוי להרבצת תורה לשמה.

כחבר וכאח נאמן הדואג מלב ונפש אי עצך, כי לאחר שראית כשנה את חן הארץ אסור לך לשכחה. אני מקוה שאינך מבין האנשים המקבלים על עצמם ואינם מוציאים אל הפועל, אלא שהכסופים האישיים שלמים לחוות בארצנו הק', ויהיו תמיד קרובים על לבך בכל עת שהותך על אדמת נכר, ואני מקוה שכל זמן היותך בגולה היא בסבה של עכוב, המוטלת עליך. ועל-כן עליך לקום ולעורר את בני הנוער בחו"ל שיקומו ויכבשו את שממות הארץ ויבנו את בנין הארץ לתפארת כתקומת התורה על מקומה, ובתפקיד זה קשור טפול פנימי להורות את רוח הארץ ואהבה לציון בדרך התורה.

ממני א. י. ר.

... בעונותינו הרבים, מיום שחרב בית מקדשנו ותפארתנו החל עם ישראל להתפור בארבע כנפות הארץ, החל שוקע מאור עיניהם של ישראל להסתכל בהכרה שלמה ובאהבה חמה לקיים בכל נפשם אהבת התורה שהיא קיימת בשלמות בארץ ישראל. אכן בתפקידנו היום-יומי לשמור על נקיון כפנו כל נתלכלך בוזהמת הגויים "והיה מחניך קדוש", וזה אי אפשר אפילו אחר נקיון של סלוק הלכלוך בחו"ל. משום שהמקום המיוחד לטהרה היא א"י, ארץ הקודש, ואם נמצאים בארץ-ישראל צריכים לעורר את כוחינו ולהבריק את מחשבותינו למצב הראיה הטהורה, ואז חפצנו ותשוקתנו יפעלו ותחזינה עינינו שאננות וברעננות בגאול ובמשוך ובהביא את אחינו בני ישראל בנקל למקומם הקבוע, ואז תוכר המציאות של החיים השלמים על מקומם. כמו שמוכח במאמר חז"ל: "רשב"י אומר: אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו, ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ? אס-כן רואים שם בגמרא שאפילו זכות אבות פוקעת בזמן שיוצאים את הארץ. ואם הזכות הנעלה ביותר של עם ישראל פוקעת או-אז אי אפשר לישב בחו"ל בלי מיצרים, וגם הרוח הרוממה של ישראל היא במצב מדוכא ובדמע של עלובת-נפש. ואס-כן הכח של עבודת השי"ת צריך להיות בשמחה כמו שנאמר: "עבדו את ה' בשמחה", "והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם". מכאן אנו רואים שעבודת השי"ת חייבת להיות בשמחה שלמה. ואפילו עכשיו יש קיום של עבודת ה' בבנין הארץ ברוח התורה, בכבוש השממה, ובכצור מרכזי החיים שלנו. ורק אז זרם שוטף של לבבות ימלא את חובתם כהלכה.

ממני א. י. ר.